

KILPAILUVIRASTO
KONKURRENSVERKET

SEURAAMUSMAKSUESITYS
Dnro 502/61/06

1 (37)

27.8.2007

ESITYS MARKKINAOIKEUDELLE

Esitys kilpailunrajoituksista annetun lain (480/1992) 6 §:n ja kilpailunrajoituksista annetun lain (480/1992, muut. 318/2004) 4 §:n vastaisten kilpailunrajoitusten toteamiseksi ja kilpailunrikkomismaksun määräämiseksi Suomen Hiusyrittäjät ry:lle

27.8.2007

SISÄLLYS

1 Asia	3
2 Osapuolet	3
3 Kilpailuviraston esitys markkinaoikeudelle.....	3
4 Asian vireilletulo	3
5 Asiaselostus	3
5.1 Markkinat.....	3
5.2 Hiusyrittäjien toiminta	4
5.3 Hiusyrittäjien organisaatio	5
5.4 Tapahtumankuvaus	6
5.4.1 Vuosi 2006	6
5.4.2 Vuosi 2005	7
5.4.3 Vuosi 2004	8
5.4.4 Vuosi 2003	9
5.4.5 Vuosi 2002	10
5.4.6 Vuosi 2001	11
5.4.7 Vuosi 2000	12
5.5 Hiusyrittäjien vastine	12
6 Oikeudellinen arviointi	14
6.1 Sovellettavat säännökset	14
6.1.1 Kilpailunrajoituslain (480/1992) 6 §.....	14
6.1.2 Kilpailunrajoituslain (480/1992, muut. 318/2004) 4 §.....	16
6.1.3 Kilpailunrajoituslain (480/1992, muut. 318/2004) 5 §.....	17
6.2 Elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän päätös	18
6.3 Tarkasteltavana oleva kilpailunrajoitus	21
6.3.1 Kilpailunrajoituksen luonne	21
6.3.2 Suositusten sitovuus	25
6.3.3 Suositusten kohderyhmä	26
6.3.4 Kilpailunrajoituksen merkittävyys	27
6.3.5 Arvio suositusten vaikutuksesta hinnoitteluun markkinoilla	29
6.4 Rikkomuksen kesto	32
6.5 Vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan	33
6.6 Seuraamusmaksu.....	34
7 Sovelletut säännökset.....	36

27.8.2007

1 ASIA

1. Suomen Hiusyrittäjät ry:n lehdistö- ja jäsentiedotteisiin vuosina 2000-2006 sisältyneet kielletyt hintasuositukset

2 OSAPUOLET

2. Suomen Hiusyrittäjät ry (jäljempänä ”Hiusyrittäjät”)

3 KILPAILUVIRASTON ESITYS MARKKINAOIKEUDELLE

3. Kilpailuvirasto esittää, että markkinaoikeus toteaisi Hiusyrittäjien rikkoneen ajanjaksolla 3.4.2000 - 30.4.2004 kilpailunrajoituslain (480/1992) 6 §:ää ja 1.5.2004 lukien kilpailunrajoituslain 4 §:ää (480/1992, muut. 318/2004). Kilpailuvirasto esittää, että markkinaoikeus määräisi rikkomuksesta kilpailunrajoituslain 7 §:ssä tarkoitetun seuraamusmaksun. Kilpailuvirasto esittää seuraamusmaksun suuruudeksi 33.000 euroa.

4 ASIAN VIREILLETULO

4. Hiusyrittäjät julkaisi 31.5.2006 lehdistötiedotteen otsikolla ”Parturi-kampaamojen palvelumaksut kallistuvat”. Kilpailuvirasto käynnisti tiedotteen perusteella oma-aloitteiset tutkimukset ja kuuli Hiusyrittäjiä virastolla pidetyssä tapaamisessa 6.6.2006. Hiusyrittäjät on toimittanut Kilpailuvirastolle sen kilpailunrajoituslain 10 §:n nojalla pyytämiä lisätietoja 28.6.2006 ja 28.11.2006. Hiusyrittäjien toimittamien vuosien 2000-2006 jäsen- ja lehdistötiedotteiden perusteella Kilpailuvirasto ulotti tutkimukset koskemaan koko tätä ajanjaksoa.

5 ASIASELOSTUS

5.1 Markkinat

5. Hiusyrittäjien jäljempänä kuvattavat hintasuositukset ovat kohdistuneet parturi-kampaamojen palvelumaksuihin. Parturi-kampaamoalalla toimivien liikkeenharjoittajien määrä Suomessa on noin kymmenen tuhatta. Parturi-kampaajat toimivat joko toisen palveluksessa, itsenäisinä ammatinharjoittajina, tuolivuokralla tai yrittäjinä.
6. Parturi-kampaamomarkkinoiden kokonaisarvosta on olemassa toisistaan jonkin verran poikkeavia arvioita. Tilastokeskuksen vuoden 2001-2002 kulutustutkimuksen perusteella laskettuna parturi- ja kampaamomarkkinoiden kokonaisar-

27.8.2007

vo oli noin 430 miljoonaa euroa.¹ Hiusyrittäjien virastolle toimittaman Tilastokeskuksen parturi-kampaamojen liikevaihtoa kuvaavan tilaston mukaan alan liikevaihto oli vuonna 2001 noin 280 miljoonaa euroa.² Hiusyrittäjien arvion mukaan harmaan talouden arvo oli tällöin kuitenkin noin 20 prosenttia, jolloin alan kokonaisliikevaihto olisi ollut noin 340 miljoonaa euroa. Tilastokeskuksen tuoreimman liikevaihtotilaston mukaan alan liikevaihto oli vuonna 2005 noin 360 miljoonaa euroa.³

7. Hiusyrittäjien jäsenmäärä vuoden 2005 lopussa oli noin 1400. Noin puolet jäsenistä on työnantajia. Hiusyrittäjien antamien tietojen mukaan alle 20 prosenttia alalla toimivista parturi-kampaajista on järjestäytyneitä. Alan kokonaisliikevaihdosta todennäköisesti yli 20 prosenttia koostuu kuitenkin jäsenistön liikevaihdosta, koska joukossa on suuria yrityksiä.

5.2 Hiusyrittäjien toiminta

8. **Suomen Hiusyrittäjät ry** on parturi-kampaamoalan yrittäjien toimialajärjestö. Hiusyrittäjiin kuuluvat jäseninä parturi-kampaamoalan yrittäjät eri puolilla maata toimivien paikallisten jäsenyhdistysten kautta tai suorajäseninä. Hiusyrittäjät toimii paikallisten jäsenyhdistystensä keskuselimenä.⁴
9. Hiusyrittäjien mukaan sen yhteenlaskettu jäsenmäärä vuodenvaihteessa 2005 oli noin 1400. Vuonna 2003 Hiusyrittäjien yritysjäsenet jakautuivat ammatinharjoittajajäseniin, joihin kuuluvat yksin tai vuokralaisena työskentelevät parturi-kampaajat, ja yritysjäseniin, joihin kuuluvat muut yrittäjät. Yritysjäsenet maksavat jäsenmaksua liikevaihtonsa perusteella ja saavat kattavammat jäsenpalvelut kuin ammatinharjoittajajäsenet.
10. Vuonna 1917 Suomen Kähertäjälitto –nimisenä perustetun Hiusyrittäjien tarkoituksena on valvoa jäsentensä ja jäsenyhdistystensä jäsenten yhteisiä ammatillisia ja yhteiskunnallisia etuja sekä taata ja parantaa hius- ja kauneusalan yritystoiminnan toimintaedellytyksiä.⁵
11. Hiusyrittäjät vastaa muun muassa yhteyksien hoitamisesta valtiovaltaan ja viranomaisiin ja edustaa työnantajaosapuolta alan työ- ja palkkaehtoneuvotteluissa. Hiusyrittäjät valvoo alan yritysten etuja työmarkkina-asioissa ja vaikuttaa työmarkkinaratkaisuihin alan yritysten toimintaedellytysten turvaamiseksi. Hiusyrittäjät toimii myös alan tiedotus- ja julkaisutoiminnassa sekä alan yritystoi-

¹ Vuosina 2001-2002 kotitalouden käyttivät vuosittain keskimäärin 179 euroa parturi- ja kampaamomaksuihin. Kotitalouksien määrä tutkimuksen perusjoukossa oli 2.381.500 kappaletta, jonka perusteella voidaan laskea markkinan kokonaiskooksi mainittu noin 430 miljoonaa euroa. Tilastokeskuksen tutkimusta on esitelty muun muassa teoksessa Almqvist-Berg: Kotitalouksien kulumenomenojen muutossuunnat, Tulot ja kulutus 2003:21, Tilastokeskus, Helsinki 2003, s. 115.

² Liite 28, Tilastokeskuksen liikevaihtotilasto toimialoittain 2001-2005

³ Luvussa ei mukana harmaan talouden osuutta.

⁴ Liite 1, Suomen Hiusyrittäjät ry:n säännöt, 2 §

⁵ Liite 1, Suomen Hiusyrittäjät ry:n säännöt, 2 §

27.8.2007

mintaan liittyvässä kehittämis- ja neuvontapalvelussa ja järjestää kurseja, kilpailuja, kokouksia, näytöksiä, opintomatkoja sekä muita vastaavia alaa edistäviä tilaisuuksia.⁶

12. Hiusyrittäjien viimeisin vahvistettu tilinpäätös on vuodelta 2005. Sen mukaan Hiusyrittäjien varsinaiset tuotot olivat vuonna 2005 333.808,40 euroa.⁷
13. Kilpailuvirasto oli yhteydessä Hiusyrittäjien edeltäjään Suomen Kähertäjälitto ry:hyn vuosina 1988 ja 1989 osana kilpailunrajoituslain voimaantuloon liittyntä horisontaalisten kilpailunrajoitusten purkamista. Kilpailuviraston kanssa käyttyjen neuvottelujen jälkeen Kähertäjälitto sitoutui vuonna 1989 luopumaan hintataulukoiden antamisesta jäsenistölleen.⁸

5.3 Hiusyrittäjien organisaatio

14. Päätösvalta Hiusyrittäjissä on liittokokouksella. Varsinainen liittokokous pidetään hallituksen kutsusta vuosittain.⁹ Hiusyrittäjien asioita hoitaa ja sitä edustaa liittokokouksessa valittu hallitus, johon kuuluu puheenjohtaja, kaksi varapuheenjohtajaa ja kahdeksan muuta jäsentä.
15. Puheenjohtajan toimikausi on kolme vuotta. Muut hallituksen jäsenet valitaan kahdeksi vuodeksi kerrallaan siten, että kerrallaan on erovuorossa puolet hallituksen jäsenistä.¹⁰
16. Hallituksen työvaliokunnan muodostavat hallituksen puheenjohtaja sekä kaksi varapuheenjohtajaa. Työvaliokunnan puheenjohtajana toimii hallituksen puheenjohtaja.¹¹ Työvaliokunta kokoontuu tarvittaessa ja ratkaisee lopullisesti asiat, jotka ovat luonteeltaan toistuvia ja liiton säännölliseen toimintaan kuuluvia, kuten talouden seuranta- ja määräraha-asiat. Työvaliokunnan toimialaan kuuluu myös liiton edunvalvonta, työehtosopimusasiat ja kansainvälinen yhteistyö.¹²
17. Hallituksen työjärjestyksen mukaan työvaliokunnan tehtäviin kuuluvat muun muassa yritysten välisen kilpailun seuraaminen, parturi-kampaamoyritysten toimintaedellytysten parantaminen ja yleinen edunvalvonta sekä liiton kantojen esille tuominen. Työvaliokunta ei saa tehdä lopullista päätöstä asiassa, joka on luonteeltaan yleinen tai tärkeä, tai joka aiheuttaa merkittäviä muutoksia liiton toimintaan.¹³

⁶ Liite 1, Suomen Hiusyrittäjät ry:n säännöt, 2 §

⁷ Liite 2, Suomen Hiusyrittäjät ry:n tuloslaskelma ja tase 1.1.-31.12.2005

⁸ Liite 3, Kilpailuviraston päätös 5.10.1989, Dnro 31/281/89

⁹ Liite 1, Suomen Hiusyrittäjät ry:n säännöt, 6 §

¹⁰ Liite 1, Suomen Hiusyrittäjät ry:n säännöt, 6 § ja 8-9 §

¹¹ Liite 1, Suomen Hiusyrittäjät ry:n säännöt, 10 §

¹² Liite 4, Hiusyrittäjien hallituksen työjärjestys vuodelta 2003, kohta 4.

¹³ Liite 4, Hiusyrittäjien hallituksen työjärjestys vuodelta 2003, kohta 4.

27.8.2007

18. Hiusyrittäjien käytännön toiminnasta ja taloudesta vastaa Hiusyrittäjien toimiston henkilökunta, johon kuuluvat toiminnanjohtaja, järjestöpäällikkö, taloussihtööri ja informaattikko.

5.4 Tapahtumankuvaus

5.4.1 Vuosi 2006

19. Hiusyrittäjien hallitus päätti kokouksessaan 21.5.2006 lähettää 1.6.2006 mennessä lehdistötiedotteen palkankorotusten aiheuttamasta palveluhintojen korotuspaineesta, jossa painotetaan myös sitä, että 1.1.2007 alkava arvonnäköveron alennuskokeilu ei vaikuta vielä tämänhetkiseen hinnoitteluun. Puheenjohtajiston esityksestä hallitus päätti myös, että jäsenistölle annetaan täsmällisempää opastusta palveluhintojensa määrittelyyn, missä yhteydessä uudistetaan myös liiton hinnastopohja.¹⁴
20. Toiminnanjohtaja Arja Laurila laati lehdistötiedotteen hallituksen ohjeistuksen perusteella. Laurilan mukaan hän sai ohjeet suullisesti 21.5.2006 pidetyn hallituksen kokouksen jälkeen. Laurila laati tiedotteen aikaisempien vuosien vastavien tiedotteiden pohjalta. Muita kokouksia ei asiaan liittyen Laurilan mukaan pidetty.¹⁵
21. Noin viikkoa ennen hallituksen kokousta Hiusyrittäjät oli julkaissut jäsentiedotteen, jossa otsikolla 'Hinnankorotuspaineista' todettiin seuraavaa: *"Neuvottelujen tuloksena parturi-kampaajien palkat nousevat kesäkuun alusta, eivät siis taannehtivasti, kuten edellisessä tiedotteessa 'pelottelin'. Korotus on taulukkopalkkojen ja henkilökohdainten palkkojen osalta 2,3 prosenttia suuruinen, joten myös palveluhintoja on syytä tarkistaa. - - Palveluhintojen korotustarve on hyvin yrityskohtainen, laskelmiemme mukaan yleisemmin liikutaan 2,9-5% tasolla, mutta prosentit voivat olla suurempiakin, jos esim. alkuvuoden vuokrien nousuja, jotka joillakin ovat olleet huomattavia, ei ole vielä siirretty hintoihin. Varsinkin tällä kertaa hinnat olisi syytä tarkistaa 'alvittomina', jotta mahdolliset jälkeensä jääneisyudet tulisi oikaistua ennen vuodenvaihdetta."*¹⁶
22. Lehdistötiedote julkaistiin 31.5.2006 otsikolla 'Parturi-kampaamojen palvelumaksut kallistuvat'. Tiedotteessa todettiin muun muassa seuraavaa: *"Parturien ja kampaajien palkat nousevat toukokuussa tehdyn työehtosopimuksen mukaan 2,3 prosenttia. Korotus tulee voimaan kesäkuun alusta. Palkankorotusten kokonaisvaikutus palveluhintoihin on 2,9 prosenttia. Palveluhintojen korotuspaineita lisäävät myös monet muut tekijät. Hiusalan yritysten toimintakulut ovat kohonneet viime vuoden kesäkuun jälkeen huomattavasti vuoden inflaatiota enemmän. Subteellisesti eniten on nousnut sähköjen hinta, myös vuokrat, pankki- ja rahankäsittelykulut ovat nousseet. Korkea öljyn hinta vaikuttaa monella tavalla, pääosin tuontitavaraa olevien, kampaamotuotteiden hintoja korottavasti. Suomen*

¹⁴ Liite 26, Hallituksen pöytäkirja (21.5.2006) N:O 1/HALL, laadittu 5.6.2006

¹⁵ Hiusyrittäjien toiminnanjohtajan Arja Laurilan kuuleminen Kilpailuvirastolla 6.6.2006

¹⁶ Liite 5, Hiusyrittäjien tiedote yritysjäsenille 15.5.2006

27.8.2007

Hiusyrittäjien laskelmien mukaan nyt sovittu palkkaratkaisu yhdessä muiden kustannusten kanssa näkyy kuluttajille 2,9 - 5,0 prosentin korotuksena palvelumaksuihin.”¹⁷

23. Tiedotteissa mainittu korotustarve 2,9-5,0% perustui toiminnanjohtaja Laurilan mukaan uuden TES:n mukaisiin palkankorotuksiin sekä Hiusyrittäjien jäsenistöltä, jäsenyhdistyksiltä, hallitukselta ja sen puheenjohtajalta tulleisiin viesteihin korotuksista, joita sähkön, veden ja vuokrien hinnoissa on vuoden aikana tapahtunut. Hiusyrittäjien ilmoituksen mukaan saapuneista tiedoista kootaan keskiarvo, jonka perusteella on päädytty tiedotteissa esitettyyn lukuun. Lisäksi perustana on käytetty Tilastokeskuksen kuukausittaista kuluttajahintaindeksiä sekä kuluttajahintaindeksiin perustuvaan elinkustannusindeksiä ja tuontihintaindeksiä.

5.4.2 Vuosi 2005

24. Hiusyrittäjien hallituksen kokousten pöytäkirjoista ei vuonna 2005 löydy mainintaa uutta palkkaratkaisua tai hinnankorotuspaineita koskevien lehdistö- tai jäsentiedotteiden laatimisesta. Tällaista mainintaa ei myöskään löydy liiton työvaliokunnan pöytäkirjoista. Ainoa asiaa sivuava maininta löytyy työvaliokunnan pöytäkirjasta 3.5.2005: *”Todettiin, että työehtosopimusneuvottelut ovat edelleen kesken, joten ennakoitu alan palkkojen korotus ei ole astunut voimaan 1.5.2005.”¹⁸*
25. Samana päivänä, 3.5.2005 Hiusyrittäjät julkaisi ammatinharjoittajatiedotteen, jossa todetaan työehtosopimusneuvottelujen olevan yhä kesken, mutta muistutetaan kuitenkin hinnankorotuspaineista: *”Kohonneet kustannukset tulee siirtää palveluhintoihin, laskelmiemme mukaan korotustarve on 5-7%, jotta kustannusten nousun kattamisen lisäksi myös yrittäjä saisi itselleen kuuluvan palkankorotuksen. Suomen Hiusyrittäjät antaa tänäkin vuonna hintojen korotuspaineista erillisen lehdistötiedotteen, joka on viime vuosina julkaistu suorastaan kiitettävästi sanomalehdissä ympäri maan ja on omalta osaltaan toiminut ’kuluttajavalistuksena’ suurelle yleisölle.”¹⁹*
26. Yritysjäsentiedotteessa (ei päiväystä) todetaan palveluhintojen korotustarpeesta seuraavaa: *” - Kun nyt, olosuhteista johtuen erittäin karkealla tasolla, ennakoidaan tuleva palkkaratkaisu, palkkasidonnaisine sivukuluihineen ja yhdistettynä muihin kohonneisiin kustannuksiin, palveluhintoihin kohdistuu 5-7 %:n korotustarve.”* Lisäksi toistetaan maininta tulevasta lehdistötiedotteesta ja todetaan sen antamisesta lisäksi, että *” - julkaisuajankohda on vielä tätä lähetettäessä auki, koska on huolellisesti tarkkailtava myös sitä, että siihen saadaan mukaan mahdollisimman paljon faktaa, jotta uutiskynnyks varmemmin ylittyisi.”²⁰*

¹⁷ Liite 6, Hiusyrittäjien lehdistötiedote 31.5.2006

¹⁸ Liite 7, Työvaliokunnan pöytäkirja (3.5.2005) N:O 1/TYÖVLK, laadittu 8.6.2005

¹⁹ Liite 8, Hiusyrittäjien ammatinharjoittajatiedote 3.5.2005

²⁰ Liite 9, Hiusyrittäjien yritysjäsentiedote 2005, ei päiväystä

27.8.2007

27. Lehdistötiedote palkankorotusratkaisusta julkaistiin 30.5.2005 otsikolla 'Hiusalalle uusi työehtosopimus ja palkat kesäkuun alusta': *"Parturien ja kampaajien palkat nousevat 1.6.2005 voimaan tulevan uuden työehtosopimuksen mukaan 2,6 %.* *Nousevat palkka- ja muut kustannukset näkyvät asiakkaille noin 5-7% suuruisina palveluhintojen korotuksina, ennustaa toimialaliitto Suomen Hiusyrittäjät ry. - - Parturi-kampaajien palkkojen korotus 2,6% merkitsee sivukuluineen noin 4 prosentin nousua kustannuksiin, muiden kustannusten osalta korotustarve on, yrityksestä riippuen, 1-3 prosenttia."*²¹

5.4.3 Vuosi 2004

28. Hiusyrittäjien hallituksen pöytäkirjoista ei vuodelta 2004 löydy mainintaa palkkaratkaisua tai hinnankorotuspaineita koskevien jäsen- tai lehdistötiedotteiden laatimisesta. Työvaliokunnan kokouksen pöytäkirjassa 20.4.2004 sen sijaan *"merkittiin tiedoksi, että yritysjäsenille on jo lähetetty tiedote palkankorotusratkaisusta."* Lisäksi *"Vahvistettiin ammatinharjoittajajäsenille lähetettävän tiedotteen sekä lehdistötiedotteen sisältö, joiden aiheena palvelumaksuihin kohdistuva korotuspaine toukokuun alusta alkaen."*²² Pöytäkirjan liitteenä 4 on ollut asiakirja, jossa on sekä ammatinharjoittajajäsenille lähetetty tiedote sekä lehdistötiedote.²³ Työvaliokunnan 20.4.2004 pidetyssä kokouksessa tehdyt päätökset vahvistettiin hallituksen kokouksessa 7.6.2004.²⁴
29. Hiusyrittäjien tiedote ammatinharjoittajajäsenille on julkaistu 23.4.2004: *"Tiedotteen pohjana on 1.5.2004 tehtävä 2,4 prosentin suuruinen korotus parturi-kampaajien palkkoihin. Samassa yhteydessä on hyvä myös yksin työskentelevän tarkistaa omat hintansa, jottei yleisistä palkannousuista jäätäisi täysin osattomiksi. Hintojen korotuspaine on tänä vuonna poikkeuksellisen pieni, vain 2-2,5 prosenttia liikkeestä riippuen. Tämä ei koske niitä liikkeitä, joissa on useita vuosia jätetty tekemättä tarpeelliset hinnankorotukset, tai joissa hintoja on mahdollisesti jo tänä vuonna nostettu. Kilpailutilanne on kireä monilla paikkakunnilla ympäri maan. Tämä ei kuitenkaan voi olla syytä oman ammattitaidon aliarvostukseen tai keinontekoisen alhaiseen hintatasoon."*²⁵
30. Jäsentiedotteen yhteydessä toimitettu lehdistötiedote julkaistiin virallisesti 26.4.2004 otsikolla 'Parturi- ja kampaamohinnat lievässä nousussa'. Tiedotteessa todettiin korotuksista seuraavaa: *"Parturi- ja kampaamokäynnit kallistuvat keskimäärin 2-2,5 prosentilla toukokuun alusta lukien. Hintojen nousun pääasiallisena syyinä ovat hiusalalla vappuna 2,4 %:lla nousevat palkat. - - Parturi-kampaamoliikkeiden kustannuksista 2/3 on sidoksissa palkkasummaan. Tämän vuoksi palkankorotukset vaikut-*

²¹ Liite 10, Hiusyrittäjien lehdistötiedote 30.5.2005

²² Liite 11, Työvaliokunnan pöytäkirja (20.4.2004) N:O 2/TYÖVLK, laadittu 29.4.2004

²³ Liite 12, Työvaliokunnan kokous 20.4.2004, liite n:o 4

²⁴ Liite 13, Hallituksen pöytäkirja (7.6.2004) N:O 1/HALL, laadittu 24.6.2004

²⁵ Liite 14, Hiusyrittäjien ammatinharjoittajajäsentiedote 23.4.2004

27.8.2007

tavat hintoihin lähes sellaisinaan, kertoo työnantajia edustavan Suomen Hiusyrittäjät ry:n puheenjohtaja Arja Laurila.²⁶

5.4.4 Vuosi 2003

31. Vuoden 2003 hallituksen ja työvaliokunnan pöytäkirjoissa ei ole merkintöjä työehtosopimusneuvotteluja tai hinnankorotuspaineita koskevien jäsen- tai lehdistötiedotteiden laatimisesta.

32. Hiusyrittäjät on julkaissut jäsentiedotteen 17.4.2003. 'Palkankorotukset 1.5.2003, muista tarkistaa hinnat!' –otsikoidun tiedotteen alussa kerrotaan taulukkopalkkoihin ja henkilökohtaisiin palkkoihin tulevista korotuksista. Otsikon 'Hintojen korotustarve keskimäärin 4,5 prosenttia' alla todetaan seuraavasti:

"Suomen Hiusyrittäjien laskelmien mukaan nyt tehdyt taulukko- ja sopimuspalkkojen korotukset aiheuttavat palkkasidonnaisiin kuluihin 4,1 prosentin nousun. - - Kaikki tekijät huomioon ottaen on Suomen Hiusyrittäjien laskelmien mukaan keskimääräinen palveluhintojen korotustarve 4,5 prosenttia. Mikäli liikkeessä on tehty erityisiä investointeja, mittavaa koulutusta tai suuria muutoksia liiketoiminnassa, korotustarve voi olla suurempikin. Tilanne voi vaihdella liikekohtaisesti, mutta ei alueittain. Mikään merkittävä kustannustekijä ei ole kohonnut eri tavoin Itä- tai Länsi-Suomessa, ei myöskään kaupunki- tai maaseutualueilla. Suomen Hiusyrittäjien keräämien tietojen mukaan korotustarve on tänä keväänä saman suuruinen eri puolilla maata. Myös yksintekijöiden on tärkeää tehdä hintoihinsa yleistä palkkaratkaisua sekä muita kustannustekijöitä vastaava korotus. Näin oma ansio ei jää jälkeen alan yleisestä palkkakehityksestä, ja kustannukset pystytään tulevaisuudessakin kattamaan."²⁷

33. Lehdistötiedote korotuksista on julkaistu 28.4.2003. 'Parturi- ja kampaamo- käynnit kallistuvat' otsikoidussa tiedotteessa todetaan seuraavasti: "Hiusalan liikkeiden kustannukset ovat koonneet voimakkaasti viime vuodesta. Nousevat palkka- ja yleiskustannukset näkyvät asiakkaalle keskimäärin 4,5% hinnankorotuksina, ennustaa toimialaliitto Suomen Hiusyrittäjät ry. - - Pienet käsityövaltaiset liikkeet toimivat nyt abtaassa raossa, kommentoi Suomen Hiusyrittäjien toiminnanjohtaja Jouni Korhonen. Kuluttajat eivät olisi juuri halukkaita maksamaan palveluistaan lisää, vaikka kysyntää periaatteessa olisi. Kustannukset laukkaavat kuitenkin omaa rataansa ja jokaisen liikkeen on ne otettava huomioon hinnoittelussaan."²⁸

²⁶ Liite 15, Hiusyrittäjien lehdistötiedote 26.4.2004

²⁷ Liite 16, Hiusyrittäjien jäsentiedote 17.4.2003

²⁸ Liite 17, Hiusyrittäjien lehdistötiedote 28.4.2003

27.8.2007

5.4.5 Vuosi 2002

34. Hallituksen 8.4.2002 pidetyn kokouksen pöytäkirjassa todetaan uuden työehtosopimuksen astuvan voimaan 1.5.2002 ja hallituksen päättäneen, että liitto laatii lehdistötiedotteen palkkaratkaisun aiheuttamista hinnankorotuspaineista.²⁹
35. Tätä ennen Hiusyrittäjät oli kuitenkin jo ehtinyt julkaista palkkaratkaisua ja hintojen korotustarvetta käsittelevän jäsentiedotteen 3.4.2002. Jäsentiedotteen yläreunassa on merkinnät ”hallituksen kokous 8.4.2002” ja ”Liite n:o 4”. Lisäksi kyseisen kokouksen pöytäkirjassa on lehdistötiedotetta käsittelevässä kohdassa maininta ”Liite n:o 4”, joten voidaan perustellusti olettaa jäsentiedotetta käsitellyn hallituksen kokouksessa 8.4.2002.
36. Tiedotteessa todetaan seuraavasti: ”*Suomen Hiusyrittäjät arvioi, että nyt tehdyt taulukkokorotukset ja muut TES-muutokset aiheuttavat palkkasidonnaisten kulujen nousun 4,2 prosenttiyksiköllä. - - Kaikki hinnoitteluun vaikuttavat tekijät huomioon ottaen tulisi asiakashintoja korottaa keskimäärin vähintään 4 prosenttia. Näin pysytään koboavien kustannusten kyydissä, eli siis kyseessä ei varsinaisesti vielä ole hintojen tasokorotus. Hintojen tarkistamisella varmistetaan, ettei yritys jää hintaloukkuun kustannusten kobotessa mutta hintojen pysyessä ennallaan. **Korotustarve ei vaihtele alueittain**, koska kustannukset ovat suhteessa nousseet yltä paljon eri puolilla Suomea. Myös yksinyrittäjien olisi tärkeää tehdä hintoihin vastaava korotus, jotta kustannukset pystyttäisiin kattamaan, eikä oma ansio jäisi jälkeen alan yleisestä kehityksestä.*” (Korostus alkuperäisversiossa)³⁰
37. Hiusyrittäjät julkaisi lehdistötiedotteen 29.4.2002 otsikolla ’Palkkaratkaisu hiusalalle. Parturi- ja kampaamo käynnit kallistuvat keskimäärin 4 %’. Tiedotteessa todetaan seuraavasti: ”*Parturien ja kampaajien palkat nousevat vappuna 2,8 %. - - Palkat nousevat heti toukokuun alusta mutta hinnastojen tarkastuksista osa on tehty ja osa tehdään vasta toukokuun mitta. Euroon siirtyminen yhteydessä suosimme jäsenliikkeille hintarauhaa viime vuoden kesästä tämän vuoden maaliskuuhun saakka. Nyt useimmissa liikkeissä tullaan purkamaan patoutuneita korotuspaineita, jolloin parturi- ja kampaamomaksut nousevat yleisesti nelisen prosenttia kautta maan*, arvioi Hiusyrittäjien toiminnanjohtaja Jouni Korhonen.”³¹
- 38:e Lehdistötiedotteen ruotsinkielinen versio julkaistiin 24.5.2002. Sisällöltään tiedote mukailee suomenkielistä mutta on sanamuodoiltaan erilainen. Tiedotteessa todetaan seuraavasti: ”*Under våren och i början av sommaren kommer frisörpriserna att höjas i hela Finland, i medeltal med fyra procent. - - Vi hade uppmanat ’prisfrid’ till Frisöreföretagarnas medlemsaffär från sista sommaren ända till mars månad i året. Eurovalutan är en jobbig sak att lära sig för många konsumenter, men det har inte i stor skala utnyttjats som skäl till prishöjningar. Dessa prishöjningar har naturliga ursaker och vi har*

²⁹ Liite 18, Hallituksen pöytäkirja (8.4.2002) N:O 2/HALL, laadittu 3.5.2002

³⁰ Liite 19, Hiusyrittäjien jäsentiedote 3.4.2002

³¹ Liite 20, Hiusyrittäjien lehdistötiedote 29.4.2002

27.8.2007

meddelat att nu är det dags för alla frisöraffärer att revidera sina priser och göra nödvändiga ändringar, konstaterar versambetsledare Jouni Korhonen från Finlands Frisörföretagare.”³²

5.4.6 Vuosi 2001

39. Vuoden 2001 hallituksen ja työvaliokunnan pöytäkirjoissa ei ole merkintöjä työehtosopimusneuvotteluja tai hinnankorotuspaineita koskevien jäsen- tai lehdistötiedotteiden laatimisesta.
40. Hiusyrittäjien virastolle toimittamalla sivulla on käsitelty korotuspaineita otsikolla 'Kustannukset nousevat – tarkista hintasi! Korotustarve vähintään 5 %'. Tiedotteessa on todettu seuraavasti: ”*Palkkojen korotukset ovat siis lähellä eli yritysten kustannukset nousevat. Kustannusten nousu on tietysti syyrettävä kuluttajilta palveluista perittäviin hintoihin. Pelkästään nyt syntyvän palkkaratkaisun hintoihin aiheuttama korotuspaine on arvioidemme mukaan 4-5 %:n luokkaa. Pieniä yrityskohtaisia eroja on olemassa, ja lopullisen korotuksenhan päättää kukin yritys itse, muistaen ottaa huomioon myös muiden kustannusnousujen vaikutukset. Tulemme tiedottamaan korotustarpeesta myös julkisuudessa ennen vappua. Myös mm. vuokrat ja ainekustannukset ovat nousseet, joten hintojen korotustarve on keskimäärin 5-6% luokkaa. Yksintekijä: Alan työntekijät saavat siis 3 prosentin palkankorotuksen. Sinulla ei ole maksettavanasi palkkoja mutta eiköhän sinulle kuuluisi vähintään samansuuruinen 'palkankorotus'? Hintoihin siirrettyinä siis luokkaa 5-6 %, koska sivukulut ne Sinullakin ovat. Jokaisen valventuneen hiusalalan yrittäjän velvollisuus itseään kohtaan on tarkistaa, että hinnat ovat kustannuksiin nähden oikealla tasolla.”³³*
41. Lehdistötiedote hintojen korotuksista julkaistiin 30.4.2001. Sen otsikkona on 'Parturi-kamppaajille uusi sopimus vappuna, hintoihin nousua viisi prosenttia'. Tiedotteessa on todettu seuraavasti: ”*Parturien ja kamppaajien palkat nousevat 1.5.2001 voimaan tulevan uuden työehtosopimuksen mukaan 3 prosenttia. Valtaosa hiusalalan kustannuksista on palkkasidonnaisia, joten parturi- sekä kamppaamobinnoissa on voimakkaita korotuspaineita, toteaa Suomen Hiusyrittäjät ry. Järjestön mukaan hinnankorotukset ovat vähintään viisi prosenttia, mihin vaikuttavat myös vuokratkorotukset ja muiden kustannusten lisäykset. – Asiakkaat ovat monilla paikkakunnilla tottuneet lähinnä harmaan talouden vuoksi epärealistisen matalaan hintatasoon parturi- ja kamppaamopalveluissa, toteaa Suomen Hiusyrittäjien toiminnanjohtaja Jouni Korhonen. - - Jatkossa kamppaamo- ja parturiasiakkaat saavat tottua ammattimaiseen otteeseen myös hinnoittelussa, joka ei 1990-luvulla aina pysynyt kohonneiden kustannusten tasolla.”³⁴*

³² Liite 21, Finland Frisörföretagare rf pressmeddelande 24.5.2002

³³ Liite 22, Hiusyrittäjien jäsentiedote 2001, ei päiväystä

³⁴ Liite 23, Hiusyrittäjien lehdistötiedote 30.4.2001

27.8.2007

5.4.7 Vuosi 2000

42. Vuoden 2000 hallituksen ja työvaliokunnan pöytäkirjoissa ei ole merkintöjä työehtosopimusneuvotteluja tai hinnankorotuspaineita koskevien jäsen- tai lehdistötiedotteiden laatimisesta.
43. Hiusyrittäjät on lähettänyt jäsenyhdistysten puheenjohtajille osoitetun kirjeen 3.4.2000, joka käsittelee pääasiassa hintamerkkiasetukseen tehtyä lisäystä hinnoittelun ilmoittamisesta. Lisäksi tiedotteessa todetaan seuraavasti: *”Ikkunabinaston voi laittaa esille samassa yhteydessä kun selviää, millainen hintojen nousupaine seuraa mahdollisesti 1.5.2000 tulevasta palkankorotuksesta. Palkkanuuvottelut ovat vielä meneillään. Muidenkin kustannusten nousua voidaan ennakoida, että hinnoissa tulee olemaan 5-7 %:n korotuspaineet tänä keväänä. Suomen Hiusyrittäjät pahoittelee, että hintamerkin- töjen muutoksesta ei ole aiemmin tiedotettu. - - Asian ehtii kuitenkin vielä hyvin korjata, ja samalla tarkistaa hintansa muuttuneiden kustannusten tasolle.”*³⁵
44. Jäsenyhdistysten puheenjohtajille osoitetun tiedotteen lisäksi Hiusyrittäjät julkaisi 18.4.2000 jäsenille osoitetun pikatiedotteen uusien palkkataulukoiden voimaanastumisesta. Tiedotteessa todetaan palveluhinnoista seuraavasti: *”Palvelubinnat tulee tarkistaa vastaamaan kohonneita kustannuksia, mieluiten heti 1.5.2000 alkaen, jos suinkin mahdollista. Palkankorotuksen lisäksi myös mm. vuokrataso, aineiden tukkubinnat ja sähkön hinta ovat viime vuodesta kohonneet. Hiusyrittäjien arvion mukaan näiden muutosten kustannusvaikutus on yhteensä keskimäärin 6,5-7,0 % paikkakunnasta riippuen. Myös yksityisyrittäjän tulee huolehtia siitä, että oma palkkakehitys vastaa vähintään palkansaajien korotuksia, ja nostaa palveluhintoja vastaavasti.”*³⁶
45. Lehdistötiedote uudesta palkkaratkaisusta ja hinnankorotuspaineista julkaistiin 22.5.2000 otsikolla ’Hiusalalle palkankorotuksia, palveluhinnat nousussa’. Tiedotteessa todetaan seuraavasti: *”Palkankorotuspaineet yhdessä muiden kustannusten nousun kanssa ovat kasanneet ankaria nousupaineita partureiden ja kampaajien palveluhintoihin. Hinnat ovat jo nousseet tai tulevat lähiaikoina nousemaan 6,5-7%, arvioi Suomen Hiusyrittäjien puheenjohtaja Jouni Lehtonen Helsingissä maanantaina.”*

5.5 Hiusyrittäjien vastine

46. Kilpailuviraston pyysi Hiusyrittäjiltä 26.4.2007 vastinetta markkinaoikeusesitys- luonnokseen. Hiusyrittäjät on toimittanut vastineensa virastolle 20.6.2007.³⁷
47. Hiusyrittäjät kiistää vastineessa toimineensa Kilpailunrajoituslain (480/1992) 6 §:n tai Kilpailunrajoituslain (480/1992, muut. 318/2004) 4 §:n vastaisesti. Hiusyrittäjien mukaan se ei ole pyrkinyt yhdenmukaistamaan hiuspalveluiden hin-

³⁵ Liite 24, Hiusyrittäjien tiedote jäsenyhdistysten puheenjohtajille 3.4.2000

³⁶ Liite 25, Hiusyrittäjien pikatiedote jäsenille 18.4.2000

³⁷ Liite 29, Hiusyrittäjien vastine, saapunut 20.6.2007

27.8.2007

toja informoimalla jäsenistöä ja kuluttajia palkkojen ja yleisten kustannusten noususta prosenttiluvuin.

48. Hiusyrittäjät katsoo, ettei se ole hoitanut tiedotustaan julkisuuteen tai jäsenistö-
leen muista työmarkkinajärjestöistä poikkeavalla tavalla. Työehtosopimuksen
allekirjoittajaosapuolena Hiusyrittäjillä on ollut velvollisuus tiedottaa työehto-
sopimuksen mukaisista palkkaratkaisuista alan työnantajille. Hiusyrittäjät kat-
soo, että se on toiminut lain velvoittamalla tavalla huolehtien siitä, että työehto-
sopimusten edellyttämät palkkojen korotukset parturi-kampaamo yrityksissä to-
teutetaan ajallaan ja työtekijöiden sosiaaliturvan lakisääteiset velvollisuudet hoi-
detaan oikean suuruksina.
49. Hiusyrittäjät korostaa vastineessaan alan rakenteesta johtuvaa tarvetta antaa jä-
senistölle liiketaloudellista neuvontaa. Hiusyrittäjien mukaan suuri osa alan yrit-
täjistä toimii ilman liiketaloudellista koulutusta ja kustannuslaskentataitoja. Hiu-
syrittäjien mukaan jäsentiedotteilla on pyritty varmistamaan yritysten palkan-
maksukyvyyn säilyminen. Hiusyrittäjät katsoo, ettei Kilpailuvirasto ole huomioi-
nut pienyrittäjävaltaisen toimialan erityispiirteitä ja jäsenpalvelun merkitystä
alan yritystoiminnan ja yrittäjien pitämiseksi lakisääteiset velvoitteensa hoitavana
yrityksinä ja ennalta ehkäisevänä harmaan talouden piiriin joutumista.
50. Lehdistötiedotteet puolestaan on suunnattu kuluttajille tiedoksi mahdollisista
palveluhintojen muutoksista. Tiedotteita on Hiusyrittäjien mukaan laadittu en-
nen kaikkea sen vuoksi, että kuluttajilta on tullut runsaasti kyselyjä muutoksista
järjestön toimistoon. Lehdistötiedotteilla on myös tavoiteltu valtakunnallista
näkyvyyttä hiusalan etujärjestölle ja naisvaltaisen käsityöalan profiilin nostoa.
51. Hiusyrittäjät katsoo, etteivät sen antamat jäsen- ja lehdistötiedotteet ole poista-
neet normaalia hinnoittelupolitiikkaan kuuluvaa riskiä kilpailijoiden väliltä. Hiu-
syrittäjien mukaan tiedotteiden aikataulu on ollut sidoksissa työehtosopimusten
mukaisiin palkkaratkaisuihin, koska palkankorotusten voimaantulopäivästä so-
vitaan työmarkkinaosapuolten välillä. Hiusyrittäjät katsoo, ettei tiedotteiden ja
tapahtuneiden korotusten välillä ole yhteyttä.
52. Hiusyrittäjien mukana kilpailu tapahtuu paikallisesti, eikä Hiusyrittäjien arvioilla
alan kustannusten kehityksestä ole sellaista ohjaavaa vaikutusta, kuin Kilpailuvi-
rasto on katsonut olevan. Hiusyrittäjien mukaan kukin yrittäjä tekee päätöksen
korotustarpeesta ja ajankohdasta oman aikataulunsa mukaan tai pitää hintansa
ennallaan. Hiusyrittäjien mukaan hiuspalvelujen hinnoittelussa on suuret yritys-
kohtaiset erot ja mikäli yritykset olisivat käyttäneet hinnoittelussaan jäsentiedot-
teissa mainittuja prosenttilukuja, hintahajonta olisi vain vuosi vuodelta kasva-
nut suuremmaksi.

27.8.2007

6 OIKEUDELLINEN ARVIOINTI

6.1 Sovellettavat säännökset

53. Hiusyrittäjien menettely on Kilpailuviraston käytettävissä olevien tietojen perusteella alkanut 3.4.2000 eli ennen kilpailunrajoituslakiin 1.5.2004 voimaan tulleita muutoksia. Menettely on jatkunut lainmuutoksen jälkeiselle ajalle. Menettely vuosina 2000-2004 on sijoittunut lainmuutosta edeltäneeseen aikaan, joten sitä arvioidaan voimassa olleen kilpailunrajoituslain (480/1992) 6 §:n mukaan. Lainmuutoksen jälkeiseen aikaan sijoittunutta menettelyä vuosien 2005 ja 2006 osalta arvioidaan voimassa olevan kilpailunrajoituslain (480/1992, muut. 318/2004) 4 §:n mukaan.

6.1.1 Kilpailunrajoituslain (480/1992) 6 §

54. Kilpailunrajoituslain (480/1992) 6 §:n mukaan samalla tuotanto- tai jakeluportaalla toimivat elinkeinonharjoittajat tai näiden yhteenliittymät eivät saa sopimuksella, päätöksellä tai niihin rinnastettavalla menettelyllä:
- 1) määrätä tai suosittaa elinkeinotoiminnassa perittäviä tai maksettavia hintoja tai vastikkeita; tai
 - 2) rajoittaa tuotantoa, jakaa markkinoita tai hankintalähteitä, elleivät ne ole välttämättömiä järjestelyille, jotka tehostavat tuotantoa tai jakelua taikka edistävät teknistä tai taloudellista kehitystä ja hyöty pääosaltaan tulee asiakkaille tai kuluttajille.
55. Kilpailunrajoituslain 6 §:n mukaan kiellettyjä ovat sellaiset elinkeinonharjoittajien tai näiden yhteenliittymien väliset sopimukset, päätökset ja muut näihin rinnastettavat menettelyt, joilla rajoitetaan kilpailua. Kilpailunrajoituslain esitöiden mukaan säännös koskee sekä yritysten nimenomaisia sopimuksia tai näihin rinnastettavaa yritysten yhteisymmärrystä että yritysten yhteiselinten ja yhteenliittymien päätöksiä tai vastaava järjestelyitä, joilla rajoitetaan tai ohjataan horisontaalisessa tasossa yritysten kilpailukeinojen käyttöä.³⁸
56. Kilpailunrajoituslain 6 §:n kielto sisältää elinkeinonharjoittajien tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymien horisontaaliset hintoja tai vastikkeita koskevat sopimukset, suositukset tai vastaavat järjestelyt. Kielletty yhteistyö voi koskea paitsi tavaroista ja palveluista perittäviä tai maksettavia hintoja myös alennuksia tai erilaisia toimitusmaksuja sekä vastaavia toimitusehtoja.³⁹
57. Hintoja koskevat suositukset ja ohjeet yhdenmukaistavat yritysten hinnoittelua ja haittaavat markkinoiden itseohjautuvuutta. Suositusluonteisten hinnoitteluoheiden antaminen ja niiden soveltaminen johtaa käytännössä lähes aina sa-

³⁸ HE 162/1991 vp., s. 10

³⁹ HE 162/1991 vp., s. 10

27.8.2007

maan lopputulokseen kuin nimenomainen hintoja koskeva sopimus. Tähän on rinnastettava myös erilaisten yhteisten hinnoitteluperusteiden ja laskentakaavojen käyttö.⁴⁰

58. Kilpailunrajoituslain 6 §:n 1 kohdan kieltö on varsin laaja. Kilpailuneuvosto on vuonna 1997 antamassaan Finnpap-päätöksessä⁴¹ todennut, että sen enempää kilpailunrajoituslain 6 §:n 1 kohdan sanamuoto kuin lain esityötkään eivät anna tukea tulkinnalle, jonka mukaan kiellettyjä olisivat ainoastaan niin kutsut paljaat kartellit, joiden ainoana tai pääasiallisena tarkoituksena on hintatason nostaminen ja joihin ei liity sanottavia tehokkuusetuja. Lainkohdassa ei edellytetä nimenomaista näyttöä siitä, että hintayhteistyöstä olisi aiheutunut vahingollisia vaikutuksia.
59. Kilpailuneuvosto ja markkinaoikeus ovat useissa tapauksissa arvioineet toimialayhdistysten antamia hintasuosituksia kilpailunrajoituslain 6 §:n perusteella. Kilpailunrajoituslain voimaan tulon liittyen Kilpailuvirasto ratkaisi suuren joukon toimialajärjestöjen hintasuosituksia koskevia poikkeuslupahakemuksia 1990-luvun vaihteessa. Useassa tapauksessa osapuolet saattoivat asian Kilpailuneuvoston ratkaistavaksi.
60. Kilpailuneuvosto on katsonut nyt sovellettavana olevan kilpailunrajoituslain 6 §:n ratkaisukäytännössä lain tarkoittaman kiellon piiriin kuuluvan mm. Osuuspankkien hintasuositukset⁴², Hammaslääkäriliiton ohjepalkkiosuositukset⁴³, Koneyrittäjien hintatavoitesopimukset⁴⁴, Elokuvateatteriliiton jäsenyrityksille annetun suosituksen esityspalkkioiden enimmäiskorvauksista⁴⁵, Sai-Lab ry:n jäsenyrityksille annetun näyttelyvuokrasuosituksen⁴⁶, Laivameklariliiton palkkiosuositukset⁴⁷ ja VATEVAN maksuehtosuosituksen⁴⁸.
61. Markkinaoikeuden vakuutusmeklaripäätöksessä⁴⁹ tuomioistuim katsoi, että Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliiton vakuutusyhtiöille antama suositus, jonka mukaan vakuutusmeklarin palkkiota ei enää kierrätettäisi vakuutusyhtiön kautta eikä sisällytettäisi vakuutusmaksuun, vaan meklarit laskuttavat vastaisuudessa palkkionsa itse suoraan asiakkailtaan, oli kilpailunrajoituslain vastainen

⁴⁰ HE 162/1991 vp., s. 10

⁴¹ Kilpailuneuvoston päätös 6.6.1997 Finnpap -asiassa, dnro 21/359/95

⁴² Kilpailuneuvoston päätös 29.10.1993 Osuuspankkien Keskusliiton poikkeuslupahakemuksesta Dnro 3/359/93

⁴³ Kilpailuneuvoston päätös 29.10.1993 Suomen Hammaslääkäriliiton poikkeuslupahakemuksesta, Dnro 6/359/93

⁴⁴ Kilpailuneuvoston päätös 3.2.1994 Koneyrittäjien liitto ry:n poikkeuslupahakemuksesta, Dnro 12/359/93

⁴⁵ Kilpailuneuvoston päätös 3.3.1994 Suomen Elokuvateatteriliitto ry:n ja Suomen Elokuvatoimistojen Liitto ry:n poikkeuslupahakemuksesta Dnro 18/359/93

⁴⁶ Kilpailuneuvoston päätös 20.4.1994 Sai-Lab ry:n poikkeuslupahakemuksesta, Dnro 11/359/93

⁴⁷ Kilpailuneuvoston päätös 24.8.1994 Suomen Laivameklariliiton poikkeuslupahakemuksesta, Dnro 19/359/93

⁴⁸ Kilpailuneuvoston päätös 16.6.1997 Tekstiilikauppiaiden liitto ry:n ja Vaateteollisuuden Keskusliitto ry VATEVAN poikkeuslupahakemus, Dnro 5/359/96

⁴⁹ Markkinaoikeuden päätös 22.6.2006 Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliiton meklaripalkkiosuosituksista 129/2006, Dnro 141/04

27.8.2007

kielletty hintasuositus. Markkinaoikeus katsoi suosituksen koskeneen meklari-palkkion suuruutta, jolloin kyse oli kilpailunrajoituslain 6 §:ssä kielletystä elinkeinotoiminnassa maksettavan vastikkeen suosittamisesta.⁵⁰

6.1.2 Kilpailunrajoituslain (480/1992, muut. 318/2004) 4 §

62. Kilpailunrajoituslain (480/1992, muut. 318/2004) 4 §:n mukaan kiellettyjä ovat sellaiset elinkeinonharjoittajien väliset sopimukset, elinkeinonharjoittajien yhteenliittymien päätökset sekä elinkeinonharjoittajien yhdenmukaistetut menettelytavat, joiden tarkoituksena on merkittävästi estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua tai joista seuraa, että kilpailu merkittävästi estyy, rajoittuu tai vääristyy.

Kiellettyjä ovat erityisesti sellaiset sopimukset, päätökset ja menettelytavat:

- 1) joilla suoraan tai välillisesti vahvistetaan osto- tai myyntihintoja taikka muita kauppaehtoja;
 - 2) joilla rajoitetaan tai valvotaan tuotantoa, markkinoita, teknistä kehitystä taikka investointeja;
 - 3) joilla jaetaan markkinoita tai hankintalähteitä;
 - 4) joiden mukaan eri kauppakumppaneiden samankaltaisiin suorituksiin sovelletaan erilaisia ehtoja siten, että kauppakumppanit asetetaan epäedulliseen kilpailuasemaan; tai
 - 5) joiden mukaan sopimuksen syntymisen edellytykseksi asetetaan se, että sopimuspuoli hyväksyy lisäsuoritukset, joilla niiden luonteen vuoksi tai kauppataivan mukaan ei ole yhteyttä sopimuksen kohteeseen.
63. Lain 4 § perustuu EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaan ja sitä on tulkittava 81 artiklan soveltamiskäytännön mukaisesti.⁵¹
64. Kilpailunrajoituslain 4 §:n tavoitteena on estää elinkeinonharjoittajia ja niiden yhteenliittymiä vääristämästä hintojen tavanomaista kehitystä markkinoilla. Kilpailunrajoituslain 4 §:n soveltamisen kannalta keskeistä on, että sopimuksen tai yhdenmukaistetun menettelytavan tarkoituksena tai seurauksena on merkittävä kilpailun estyminen, rajoittuminen tai vääristyminen.
65. Menettelyt, joiden tarkoituksena on rajoittaa kilpailua, ovat sellaisia, jotka jo luonteensa puolesta vaikuttavat kilpailuun negatiivisesti. EY:n komission horisontaalista yhteistyötä koskevassa tiedonannossa todetaan, että sopimuksia, joiden tarkoituksena on kilpailun rajoittaminen hintojen vahvistamisen, tuotan-

⁵⁰ Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto on valittanut markkinaoikeuden päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

⁵¹ HE 11/2004 vp., s. 31

27.8.2007

non rajoittamisen taikka markkinoiden tai asiakkaiden jakamisen avulla, voidaan pitää lähtökohtaisesti 81 artiklan kiellon piiriin kuuluvina.⁵²

66. Mainittuja rajoituksia pidetään kaikkein vakavimpina ja haitallisimpina, koska niissä vaikutetaan suoraan kilpailumekanismiin lopputulokseen. Tällaisiin niin kutsuttuihin paljaisiin kartelleihin ei yleensä liity mitään merkittäviä hyötyjä asiakkaille tai kuluttajille, vaan ne on toimeenpantu tarkoituksena ainoastaan rajoittaa kilpailua ja hyödyttää kilpailunrajoitukseen osallistuvia yrityksiä. Koska voidaan olettaa, että näillä rajoituksilla on kielteisiä vaikutuksia markkinoihin, ne ovat lähes aina kiellettyjä.⁵³
67. Kielletty hintayhteistyö kattaa hyvin erilaisia menettelyitä, joiden tarkoituksena on vaikuttaa tuotteista tai palveluista perittäviin hintoihin. Tällaisiin kuuluvat muun muassa yhteisten suositus- tai tavoitehintojen asettaminen sekä hinnankorotusten määrästä ja ajankohdasta sopiminen kilpailijoiden välillä.
68. Oikeuskäytännössä on vakiintuneesti katsottu, että tavoite- tai suositushintoja koskeva kilpailijoiden välinen järjestely, samoin kuin toimialajärjestöjen antamat suositukset hinnoittelusta, ovat samalla tavoin kiellettyä kuin yhteisiä myyntihintoja koskevat järjestelyt.⁵⁴
69. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kilpailunrajoituslain 4 §:n soveltamiseksi ei ole välttämätöntä osoittaa konkreettisten kilpailunvastaisten vaikutusten olemassaoloa, kun toiminnan tarkoituksena on osoitettu olevan kilpailun estäminen, rajoittaminen tai vääristäminen.⁵⁵

6.1.3 Kilpailunrajoituslain (480/1992, muut. 318/2004) 5 §

70. Kilpailunrajoituslain (480/1992, muut. 318/2004) 5 §:n mukaan lain 4 §:ssä säädetty kiello ei kuitenkaan koske sellaista elinkeinonharjoittajien välistä sopimusta, elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän päätöstä tai elinkeinonharjoittajien yhdenmukaistettua menettelytapaa, tai sellaista sopimusten, päätösten tai yhdenmukaistettujen menettelytapojen ryhmää, joka:
 - 1) osaltaan tehostaa tuotantoa tai tuotteiden jakelua taikka edistää teknistä tai

⁵² Komission tiedonanto Suuntaviivat EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan soveltamisesta horisontaalista yhteistyötä koskeviin sopimuksiin, EYVL C 3, 6.1.2001, kohta 25.

⁵³ Komission tiedonanto Suuntaviivat EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan soveltamisesta horisontaalista yhteistyötä koskeviin sopimuksiin, EYVL C 3, 6.1.2001, kohta 25.

⁵⁴ Esim. Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 17.10. 1972 8/72 Vereeniging van Cementhandelaren, kohdat 19 ja 21; Komission päätös 7.6.2000 asiassa Aminohapot EYVL L 152/24; Yhteisöjen tuomioistuimen päätös 27.01.1987 asiassa 45/85 Verband der Sachversicherer, kohdat 26-32; Ensimmäisen asteen tuomioistuimen päätös 22.10.1997 asioissa T-213/95 ja T-18/96 Stichting Certificatie Kraanverhuutbedrijf (SCK) ja Federatie van Nederlandse Kraanbedrijven (FNK) kohdat 157 ja 164

⁵⁵ Esimerkiksi komission päätös 05.06.1996 asiassa FENEX 96/438/EY, kohta 71; EY:n tuomioistuimen päätös 27.01.1987 asiassa 45/85 Verband der Sachversicherer, kohdat 32, 39; myös HE 11/2004 vp., s. 32; sekä Komission tiedonanto, Suuntaviivat EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan soveltamisesta horisontaalista yhteistyötä koskeviin sopimuksiin, EYVL C 3, 6.1.2001, kohdat 18 ja 25

27.8.2007

- taloudellista kehitystä;
- 2) jättää kuluttajille kohtuullisen osuuden näin saatavasta hyödystä;
 - 3) ei aseta asianomaisille elinkeinonharjoittajille rajoituksia, jotka eivät ole välttämättömiä mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi; ja
 - 4) ei anna näille elinkeinonharjoittajille mahdollisuutta poistaa kilpailua merkittävältä osalta kysymyksessä olevia hyödykkeitä.
71. Poikkeussäännös täydentää kilpailunrajoituslain sääntelyä siten, ettei 4 §:n kielto koske sellaista merkittävästi kilpailua rajoittavaa menettelyä, jonka positiiviset vaikutukset ylittävät sen kilpailua rajoittavat vaikutukset. Pykälä perustuu EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 alakohtaan ja sen tulkinnassa tulee käyttää apuna artiklan 81 soveltamiskäytäntöä sekä erityisesti 81 artiklan 3 alakohdan tulkintaa selventäviä EY:n komission ja neuvoston ryhmäpoikkeusasetuksia ja suuntaviivoja.⁵⁶
72. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan 81 artiklan 3 kohdan edellytykset ovat kumulatiivisia, eli niiden on kaikkien täytyttävä, jotta poikkeussääntöä voitaisiin soveltaa.⁵⁷ Jos näin ei ole, 81 artiklan 3 kohdan poikkeussääntöä ei voida soveltaa.⁵⁸ Perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdassa ei suljeta suoraan joitakin sopimuksia sen soveltamisalan ulkopuolelle. On kuitenkin epätodennäköistä, että vakavat kilpailunrajoitukset täyttäisivät 81 artiklan 3 kohdan edellytykset.⁵⁹
73. Kilpailuvirasto katsoo, etteivät Hiusyrittäjien antamat hintasuositukset, joiden tarkoituksena on ollut kilpailun rajoittaminen, tuota lain 5 §:ssä tarkoitettuja tehokkuushyötyjä eivätkä ne koidu kuluttajien hyödyksi. Hiusyrittäjät ei ole myöskään vastineessaan tuonut esiin tehokkuushyötyjä tai vedonnut sellaisiin. Kilpailunrajoituslain 5 § ei näin ollen sovellu Hiusyrittäjien antamiin hintasuosituksiin.

6.2 Elinkeinoharjoittajien yhteenliittymän päätös

74. Kilpailunrajoituslain (480/1992) elinkeinonharjoittajan yhteenliittymän määritelmä on samansisältöinen kuin aikaisemmassa laissa. Kilpailunrajoituslain (709/1988) esitöiden mukaan elinkeinonharjoittajien yhteenliittymällä tarkoitetaan markkinoilla yhtenäisesti toimivaa elinkeinonharjoittajien ryhmää, jonka yhteistoiminta on organisoitunut tavalla, jota ei voida pitää täysin väliaikaisena.⁶⁰

⁵⁶ HE 11/2004 vp. s.33

⁵⁷ Esim. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio 8.10.2002 yhdistetyissä asioissa T-185/00 ym., Métropole télévision SA, kohta 86; Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio 15.7.1994 asiassa T-17/93, Matra kohta 85; sekä Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 17.1.1984 yhdistetyissä asioissa 43/82 ja 63/82, VBVB ja VBBB, kohta 61; myös Komission suuntaviivat perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamisesta EYVL C 101/08 27.4.2004, kohta 42

⁵⁸ Ensimmäisen asteen tuomioistuimen tuomio 19.3.2003 asiassa T-213/00, CMA CGM ym., kohta 226

⁵⁹ Komission suuntaviivat perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamisesta EYVL C 101/08 27.4.2004, kohta 46

⁶⁰ HE 148/1987 vp. s. 16

27.8.2007

75. Kilpailunrajoituslain (480/92, muut. 318/2004) esitöiden mukaan elinkeinonharjoittajien yhteenliittymällä tarkoitetaan erilliseksi oikeushenkilöksi organisoitua kartellia tai toimialayhdistystä tai osapuoltensa yhteisenä edustajana toimivaa elintä tai pelkästään vakiintunutta yhteistä toimintalinjaa noudattavaa elinkeinonharjoittajien ryhmää, jos ryhmän jäsenet toimivat yhteisessä tarkoituksessa ja yhdessä vahvistetuilla menettelymuodoilla.⁶¹
76. Sekä kotimaisessa että EY:n oikeuskäytännössä yritysten yhteenliittymien käsitettä on tulkittu laajasti ja muun muassa toimialajärjestöjä on pidetty yritysten yhteenliittyminä.⁶²
77. Hiusyrittäjien jäsenet ovat pääasiassa samalla tuotantoportaalla toimivia elinkeinonharjoittajia. Liiton sääntöjen mukaan jäseneksi voidaan ottaa vain hius- ja kauneusalalla toimivia oikeuskelpoisia yrityksiä ja henkilöitä sekä hius- ja kauneusalan ammattioppilaitoksia.⁶³
78. Hiusyrittäjien tarkoituksena on valvoa jäsentensä ja jäsenyhdistystensä jäsenten yhteisiä ammatillisia ja yhteiskunnallisia etuja sekä taata ja parantaa hius- ja kauneusalan yritystoiminnan toimintaedellytyksiä. Liitto toimii jäsenyhdistysten keskuselimenä.⁶⁴ Yhdistyksen hallituksen jäsenet ovat parturi-kampaamoyrittäjiä.
79. Edellä esitetyn perusteella virasto katsoo Hiusyrittäjien olevan kilpailunrajoituslain (480/1992) 6 §:ssä ja kilpailunrajoituslain (480/1992, muut. 318/2004) 4 §:ssä tarkoitettu elinkeinonharjoittajien yhteenliittymä.
80. Elinkeinoharjoittajien yhteenliittymän päätöksen määritelmä on laaja ja kattaa käytännössä kaiken sellaisen toiminnan, jolla pyritään koordinoimaan yhteenliittymien jäsenten toimintaa. Esimerkiksi yritysten yhteenliittymän antamaa suositusta, joka riippumatta sen oikeudellisesta luonteesta, on todellinen ilmaus sen antajan tahdosta yhteen sovittaa jäsentensä käyttäytyminen suosituksen mukaiseksi, voidaan pitää yritysten yhteenliittymän päätöksenä.⁶⁵
81. Kilpailuviraston tutkinnan kohteena olevana ajanjaksona 2000-2006 Hiusyrittäjät on vuosittain julkaissut jäsen- ja lehdistötiedotteita, joissa on käsitelty palkankorotuksia ja palveluhintoihin kohdistuvia korotuspaineita. Vuosina 2000-2002 liitto julkaisi vain yhtä jäsentiedotetta mutta vuodesta 2003 lähtien jäsentiedote on laadittu erikseen ammatinharjoittaja- ja yritysjäsenille.

⁶¹ HE 11/2004 vp. s. 30

⁶² Esim. Kilpailuneuvoston päätös 29.10.1993 Osuuspankkien keskusliiton poikkeuslupahakemuksesta, dnro 3/359/93; Kilpailuneuvoston päätös 6.6.1997 Finnrap –asiassa, dnro 21/359/95; Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio 15.3.2000 yhdistetyissä asioissa T-25-104/95, Cimenteries CBR and Others v. komissio, kohta 1320.

⁶³ Liite 1, Suomen Hiusyrittäjät ry:n säännöt, kohta 3 §

⁶⁴ Liite 1, Suomen Hiusyrittäjät ry:n säännöt, kohta 2 §

⁶⁵ Yhteisöjen tuomioistuimen päätös 27.01.1987 asiassa 45/85 Verband der Sachversicherer, kohta 32

27.8.2007

82. Hiusyrittäjien mukaan jäsentiedotteiden laatimisesta on vastannut Hiusyrittäjien toimiston henkilökunta. Laatimiseen on osallistunut useita henkilöitä, joista jokainen on kirjoittanut omia työtehtäviään koskevista tiedotusasioista. Useimmiten kirjoituksista ovat vastanneet toiminnanjohtaja, järjestöpäällikkö ja informaattikko. Jäsentiedotteita ei käsitellä erikseen hallituksen, työvaliokunnan tai markkinointivaliokunnan kokouksissa vaan hallitus on velvoittanut toimiston henkilökunnan vastaamaan tiedotuksesta.
83. Hiusyrittäjät toimittaa vuosittain noin 4 yritysjäsentiedotetta ja 2 ammatinharjoittajajäsentiedotetta jäsenilleen. Tiedotteiden määrä vaihtelee ajankohtaisten aiheiden, kuten lainsäädäntömuutosten mukaan. Keväisin annettavien uutta palkkaratkaisua ja palveluhintoihin kohdistuvia korotuspaineita käsittelevien jäsentiedotteiden julkaisuajankohta on ajoitettu työehtosopimusneuvottelujen päättymiseen.
84. Tiedotteiden julkaisua ja sisältöä on käsitelty vaihtelevasti hallituksen ja työvaliokunnan kokouksissa. Vuosina 2006⁶⁶ ja 2002⁶⁷ asiaa on käsitelty hallituksen kokouksissa ja vuonna 2004 työvaliokunnan kokouksessa⁶⁸. Vuosien 2000, 2001, 2003 ja 2005 osalta hallituksen eikä työvaliokunnan pöytäkirjoissa ole merkintää jäsen- tai lehdistötiedotteiden laatimisesta. Hiusyrittäjien mukaan tiedotteita ei näinä vuosina todennäköisesti ole käsitelty hallituksen tai työvaliokunnan kokouksissa.
85. Jäsen- ja lehdistötiedotteiden laatiminen on ollut Hiusyrittäjien toimiston toimenkuvaan kuuluvaa vakiintunutta toimintaa useiden vuosien ajan. Lehdistötiedotteet ovat Hiusyrittäjien toiminnanjohtajien laatimia ja niiden laatiminen on kuulunut toiminnanjohtajan normaaliin työnkuvaan. Osa lehdistötiedotteista on nimenomaisesti liiton hallituksen hyväksymiä. Kaikki Hiusyrittäjien julkaisemat jäsen- ja lehdistötiedotteet on annettu tiedoksi liiton virallisena kanta.
86. Kilpailuviraston arvion mukaan Hiusyrittäjien vuosina 2000-2006 antamat suositukset ovat todellinen ilmaus yritysten yhteenliittymän tahdosta sovittaa yhteen jäsentensä käyttäytyminen Suomen parturi- ja kampaamomarkkinoilla suosituksen mukaiseksi. Euroopan yhteisöjen tuomioistuinten ja komission aiemman ratkaisukäytännön perusteella Kilpailuvirasto katsoo, että kyseessä on kilpailunrajoituslain (480/1992, muut. 318/2004) 4 §:ssä ja kilpailunrajoituslain (480/1992) 6 §:ssä tarkoitettu yritysten yhteenliittymän päätös.⁶⁹ Suositusten tarkoitusta tarkastellaan tarkemmin jaksossa 6.3.1.

⁶⁶ Liite 26, Hallituksen pöytäkirja (21.5.2006) N:O 1/HALL, laadittu 5.6.2006

⁶⁷ Liite 18, Hallituksen pöytäkirja (8.4.2002) N:O 2/HALL, laadittu 3.5.2002

⁶⁸ Liite 11, Työvaliokunnan pöytäkirja (20.4.2004) N:O2/TYÖVLK, laadittu 29.4.2004

⁶⁹ Vrt. komission päätös 05.06.1996 asiassa FENEX 96/438/EY, kohdat 32-42; Yhteisöjen tuomioistuimen päätös 27.01.1987 asiassa 45/85 Verband der Sachversicherer, kohdat 26-32

27.8.2007

6.3 Tarkasteltavana oleva kilpailunrajoitus

6.3.1 Kilpailunrajoituksen luonne

87. Yritysten yhteenliittymän päätöksiä, joiden tarkoituksena on kilpailun rajoittaminen hintojen vahvistamisen, tuotannon rajoittamisen taikka markkinoiden tai asiakkaiden jakamisen avulla voidaan pitää lähtökohtaisesti 81 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan ja siten myös kilpailunrajoituslain 4 §:n soveltamisalaan kuuluvina.
88. Arviointi siitä, onko sopimuksen tarkoituksena kilpailun rajoittaminen, perustuu useaan tekijään. Toimialajärjestön antamien hintasuositusten osalta tarkoituksena kilpailun rajoittamisesta on pääteltävissä suosituksen sisällöstä ja sanamuodosta, suosituksen objektiivisesti arvioidusta tavoitteesta, olosuhteista, joissa suositus on annettu, suosituksen liittyvästä oikeudellisesta ja taloudellisesta yhteydestä sekä osapuolten tosiasiallisesta toiminnasta ja käyttäytymisestä markkinoilla.⁷⁰
89. Hiusyrittäjät on vuosittain vuodesta 2000 lähtien antanut jäsenistölleen sekä lehdistölle tiedotteet tarpeesta korottaa parturi- ja kampaamohintoja vuosittain vaihdelleella prosentilla. Virasto katsoo, että tiedotteiden laatiminen ja levittäminen jäsenistölle ja julkisuuteen on ollut Hiusyrittäjien säännöllistä ja vakiintunutta toimintaa useiden vuosien ajan. Hiusyrittäjien hallituksen pöytäkirjassa 21.5.2006 on myös todettu, että tarkoituksena on jatkossa ”*antaa jäsenistölle yhä täsmällisempää opastusta palveluhintojen määrittelyyn*”.⁷¹
90. Tiedotteet on laadittu erikseen jäsenistölle sekä lehdistölle ja ne poikkeavat toisistaan julkaisuajankohdaltaan, sävyltään ja sanamuodoiltaan. Hiusyrittäjien virastolle toimittamien asiakirjojen perustella virasto katsoo, että joitakin yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta jäsenistölle suunnattujen tiedotteiden viesti on voimakkaampi kuin lehdistön kautta menneissä tiedotteissa.
91. Jäsentiedotteissa toistuvat ilmaisut, kuten ”*varsinkin tällä kertaa hinnat olisi syytä tarkistaa alvittomina, jotta mahdolliset jälkeenjääneisyydet tulisi oikaistua ennen vuodenvaihdetta*”⁷², ”*asiakashintoja tulisi kohottaa keskimäärin vähintään 4 prosenttia. Näin pyydytään kohoavien kustannusten kyydissä, eli siis kyseessä ei varsinaisesti vielä ole hintojen tasokorotus*”⁷³, ”*korotustarve ei vaihtele alueittain*”⁷⁴, ”*kohonneet kustannukset tulee siir-*

⁷⁰ EY-tuomioistuimen päätös yhdistetyissä asioissa 29/83 ja 30/83 CRAM ja Rheinzink, kohta 26; EY-tuomioistuimen päätös 8.11.1983 yhdistetyissä asioissa 96-102, 104, 105, 108 ja 110/82 IAZ International Belgium, kohta 23-25; Komission suuntaviivat perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamisesta EYVL C 101/08 27.4.2004, kohta 22; Komission päätös 24.6.2004 asiassa 2005/8/EY (Belgian arkkitehtiliitto), kohta 80

⁷¹ Liite 26, Hallituksen pöytäkirja (21.5.2006) N:O 1/HALL, laadittu 5.6.2006

⁷² Liite 5, Hiusyrittäjien tiedote yritysjäsenille 15.5.2006

⁷³ Liite 19, Hiusyrittäjien jäsentiedote 3.4.2002

⁷⁴ Liite 19, Hiusyrittäjien jäsentiedote 3.4.2002

27.8.2007

tää palveluhintoihin, laskelmiemme mukaan korotustarve on 5-7%”⁷⁵, ”Kilpailutilanne on kireä monilla paikkakunnilla ympäri maan. Tämä ei kuitenkaan voi olla syytä oman ammattitaidon aliarvostukseen tai keinotekoisen alhaiseen hintatasoon”⁷⁶, ”kustannusten nousu on tietysti siirrettävä kuluttajilta palveluista perittäviin hintoihin”⁷⁷ sekä ”Yksintekijä: Alan työntekijät saavat siis 3 prosentin palkankorotuksen. Sinulla ei ole maksettavasi palkkoja mutta eiköhän sinulle kuuluisi vähintään samansuuruinen palkankorotus? Hintoihin siirrettynä siis luokkaa 5-6%, koska sivukulut ne Sinullakin ovat. Jokaisen valvutuneen hiusalalan yrittäjän velvollisuus itseään kohtaan on tarkistaa, että hinnat ovat kustannuksiin nähden oikealla tasolla.”⁷⁸ sisältävät viraston arvion mukaan jäsenyrittäjille suunnatun painavan kehotuksen tiedotteiden mukaisesti korotuksiin palveluhintoihin.

92. Lehdistötiedoissa käytetyt sanamuodot, kuten ”nousevat palkka- ja yleiskustannukset näkyvät asiakkaalle keskimäärin 4,5%:n hinnankorotuksina, ennustaa toimialaliitto Suomen Hiusyrittäjät ry”⁷⁹, ”hinnat ovat jo nousseet tai tulevat lähiaikoina nousemaan 6,5-7%”⁸⁰ ja ”parturi- ja kampaamomaksut nousevat yleisesti nelisen prosenttia kautta maan”⁸¹ ovat jäsentiedotteiden suoria kehotuksia lievämpiä.
93. Toisaalta virasto katsoo, että myös osassa lehdistötiedoissa on omaksuttu varsin voimakkaita sanamuotoja, jotka osaltaan osoittavat tiedotteiden kilpailua rajoittavaa tarkoitusta. Esimerkiksi vuosien 2002 ja 2001 lehdistötiedotteiden muotoilu kertoo viraston arvion mukaan selvästi tarkoituksesta puuttua normaaliin kilpailutilanteeseen: ”Dessa prishöjningar har naturliga ursaker och vi har meddelat att nu är det dags för alla frisöraffärer att revidera sina priser och göra nödvändiga ändringar”⁸² ja ”Asiakkaat ovat monilla paikkakunnilla tottuneet lähinnä harmaan talouden vuoksi epärealistisen matalaan hintatasoon parturi- ja kampaamopalveluissa - - Jatkossa kampaamo- ja parturiasiakkaat saavat tottua ammattimaiseen otteeseen myös hinnoittelussa”⁸³
94. Hiusyrittäjät on vastineessaan katsonut, että sillä on työehtosopimuksen osapuolena velvollisuus tiedottaa työehtosopimuksen mukaisista palkkaratkaisuista alan työnantajille.⁸⁴ Hiusyrittäjien mukaan kaikissa tiedotteissa pääasiana on ollut tieto voimaan tulevasta työehtosopimuksen mukaisesta palkankorotuksesta ja ajankohdasta. Muu arvio alan kustannuskehityksestä on tarkoitettu herättämään yrittäjät tarkistamaan omat kulunsa. Vuosien 2000-2006 jäsentiedoissa on Hiusyrittäjien mukaan ainoastaan ohjeistettu jäseniä huomioimaan lakisää-

⁷⁵ Liite 8, Hiusyrittäjien tiedote ammatinharjoittajajäsenille 3.5.2005

⁷⁶ Liite 14, Hiusyrittäjien tiedote ammatinharjoittajajäsenille 23.4.2004

⁷⁷ Liite 22, Hiusyrittäjien lehdistötiedote 2001, ei päiväystä

⁷⁸ Liite 22, Hiusyrittäjien jäsentiedote vuodelta 2001, ei päiväystä

⁷⁹ Liite 17, Hiusyrittäjien lehdistötiedote 28.4.2003

⁸⁰ Liite 25, Hiusyrittäjien pikatiedote jäsenille 18.4.2000

⁸¹ Liite 20, Hiusyrittäjien lehdistötiedote 29.4.2002

⁸² Liite 21, Finland Frisörföretagare rf pressmeddelande 24.5.2002

⁸³ Liite 23, Hiusyrittäjien lehdistötiedote 30.4.2001

⁸⁴ Liite 29, Hiusyrittäjien vastine, saapunut 20.6.2007

27.8.2007

teiset velvoitteensa, joiden hoitaminen edellyttää kustannusten kattamista palvelumaksuilla. Valitsemiaan sanamuotoja Hiusyrittäjät on perustellut tarpeella tiedottaa asia jäsenistölle ymmärrettävässä muodossa.

95. Lehdistötiedotteet on Hiusyrittäjien mukaan puolestaan suunnattu kuluttajille tiedoksi mahdollisista palveluhintojen muutoksista. Hiusyrittäjien mukaan tiedotteita on laadittu ennen kaikkea sen vuoksi, että kuluttajilta on tullut järjestön toimistoon runsaasti kyselyitä hintojen muutoksista. Lehdistötiedotteilla on myös tavoiteltu valtakunnallista näkyvyyttä hiusalan etujärjestölle ja siten naisvaltaisen käsityöalan profiilin nostoa.
96. Kilpailuviraston arvion mukaan Hiusyrittäjät on tiedotteissaan ylittänyt sen, mikä on toimialajärjestön tehtäviin normaalisti kuuluvaa viestintää tulevista palkkaratkaisuista. Yleisestä kustannuskehityksestä ja palkkaratkaisuista tiedottaminen liiketaloudellisin perustein toimiville jäsenyrittäjille ei Kilpailuviraston arvion mukaan ole edellyttänyt yksityiskohtaisten ja painokkaiden korotussuosituksen antamista. Virasto katsoo myös, ettei kuluttajavalistukseksi ja alan profiilin nostoksi tarkoitetuissa lehdistötiedotteissa ole ollut perusteltua käyttää voimakkaita sanamuotoja ja yksilöityjä tietoja tulevien korotusten määräistä.
97. Hiusyrittäjien mukaan tiedotteilla ei ole voinut olla palveluhintoihin tehtävien korotusten ajankohtaa yhdenmukaistavaa vaikutusta, koska palkkojen korotusten voimaantulopäivästä sovitaan työmarkkinaosapuolten välillä. Tämän vuoksi on luonnollista, että parturi-kampaamoyrittäjät nostavat hintojaan samaan aikaan. Kilpailuvirasto on arviossaan ottanut kuitenkin huomioon sen, että Hiusyrittäjien korotussuositukset ovat poikkeuksetta olleet korkeampia kuin työehtosopimuksen mukaiset palkankorotukset. Kilpailuviraston arvion mukaan alan kustannuskehityksen mukaisten korotussuosituksen yhdistäminen säännönmukaisesti työehtosopimuksen mukaisiin palkankorotuksiin on ollut omiaan vaikuttamaan parturi-kampaamoyrittäjien käsityksiin siitä, milloin ja minkä suuruisia korotuksia palveluhintoihin olisi syytä tehdä.
98. Kilpailuvirasto katsoo jäsen- ja lehdistötiedotteiden sisällön ja sanamuotojen osoittavan, että liiton tarkoituksena on ollut sekä palveluhintojen korottaminen parturi-kampaamoalalla että korotusten suhteellisen määrän ja niiden ajankohdan yhdenmukaistaminen.
99. Viraston kanssa käymissään keskusteluissa Hiusyrittäjät on tuonut esiin, että parturi- ja kampaamoalalla yritysten voittomarginaalit ovat usein pieniä ja moni yrittäjä on taloudellisissa vaikeuksissa. Sama on todettu vuoden 2003 lehdistötiedotteessa seuraavasti: ”*Pienet käsityövaltaiset liikkeet toimivat nyt abtaassa raossa. Kuluttajat eivät olisi juuri halukkaita maksamaan palveluistaan lisää vaikka kysyntää periaatteessa olisi.*”⁸⁵ Useat kampaamot eivät ole halunneet nostaa tai pystyneet nostamaan hintojaan samassa tahdissa kustannusten nousun kanssa. Hiusyrittäjät

⁸⁵ Liite 17, Hiusyrittäjien lehdistötiedote, 28.4.2003

27.8.2007

on myös vastineessaan todennut alan olevan tuottavuudeltaan matala ja palvelun tarjoajia olevan huomattavasti liikaa.⁸⁶

100. Viraston arvion mukaan liiton tarkoituksena on osaltaan ollut yritysten taloudellisen tilanteen tervehdyttäminen puuttamalla palveluhinnoilla tapahtuvaan kilpailuun suosittamalla vuosittaisia korotuksia hintoihin ja tiedottamalla niistä jäsen- ja lehdistötiedottein. Myös Hiusyrittäjät on itse vastineessaan todennut, että tiedotteilla on osaltaan pyritty varmistamaan yritysten palkanmaksukyvyyn säilyminen.⁸⁷
101. Eräs Hiusyrittäjien tehtävistä on parturi- ja kampaamoyritysten toimintaedellytysten parantaminen.⁸⁸ Hiusyrittäjät on myös vastineessaan korostanut rooliaan liiketaloudellisen neuvonnan antajana. Hiusyrittäjien mukaan alan ikä- ja koulutusrakenteesta johtuen vain pieni osa yrittäjistä hallitsee kustannuslaskentaa tai palveluiden hinnoittelua. Hiusyrittäjien mukaan se on antanut alan etujärjestönä neuvontaa kustannuslaskennasta yleisellä tasolla, ei yksilöityjä ohjeita.⁸⁹
102. Toimialajärjestön hinnoittelusuositukset ovat omiaan yhdenmukaistamaan alalla toimivien yritysten hinnoittelua. Erityisen haitallista on kaikkien yritysten soveltamien ja niiden omakustannehintojen rakenteesta riippumattomien hintatietojen laatiminen ja levittäminen.⁹⁰ Tällaiset suositukset kannustavat yrityksiä nostamaan hintojaan ja toisaalta ehkäisevät niitä yrityksiä, joiden tuotantokustannukset ovat pienet, laskemasta hintojaan.⁹¹
103. Toimialajärjestön hinnoittelusuositukset ovat myös omiaan yhdenmukaistamaan hintoihin tehtävien korotusten ajankohtaa. Mikäli hinnankorotusten määrä ja ajoitus yhdenmukaistuvat, poistuu asiakkailta normaaliin kilpailuun liittyvä mahdollisuus välttää hinnankorotus vaihtamalla palveluntarjoajaa.
104. FENEX –tapauksessa komissio katsoi, että jos ammatillisen järjestön on tapana antaa jäsenilleen apua yrityksen johtamiseen, tämän avun ei tule vaikuttaa suoraan tai välillisesti kilpailun vapauteen.⁹² Riskiä hintojen yhdenmukaistamiseen ei sisälly sellaisten tietojen levittämiseen, jotka helpottavat yritysten omakustannushintojen rakenteen laskemista ja siten jättävät yritysten tehtäväksi vahvistaa itsenäisesti omat myyntihintansa.⁹³
105. Belgian Arkkitehtiliitto –tapauksessa komissio katsoi, ettei yritysten johdolle suunnattu neuvonta tai avunanto saa suoraan tai välillisesti vaikuttaa vapaaseen

⁸⁶ Liite 29, Hiusyrittäjien vastine, saapunut 20.6.2007

⁸⁷ Liite 29, Hiusyrittäjien vastine, saapunut 20.6.2007

⁸⁸ Liite 4, Hiusyrittäjien hallituksen työjärjestys vuodelta 2003, kohta 4.

⁸⁹ Liite 29, Hiusyrittäjien vastine, saapunut 20.6.2007

⁹⁰ Komission päätös 05.06.1996 asiassa FENEX 96/438/EY, kohdat 60 ja 62

⁹¹ Komission päätös 24.06.2004 asiassa Belgian arkkitehtiliitto 2005/8/EY, kohta 88

⁹² Komission päätös 05.06.1996 asiassa FENEX 96/438/EY, kohdat 60 ja 62

⁹³ Komission päätös 05.06.1996 asiassa FENEX 96/438/EY, kohdat 60 ja 62

27.8.2007

kilpailuun markkinoilla. Komission mukaan yhteenliittymän neuvontatarkoituksessa antamien ohjeiden tulisi olla sellaisia, että ne ohjaisivat yrityksiä ottamaan huomioon omat kustannuksena määritellesään itsenäisesti omat hintansa tai palkkionsa. Ohjeiden, jotka eivät ohjaa yrityksiä tähän suuntaan, on katsottava ilmentävän kilpailua rajoittavaa tarkoitusta.⁹⁴

106. Hiusyrittäjien vuosina 2000-2006 antamissa tiedotteissa annetut ohjeet kustannuslaskennasta ja palveluhintojen määrittelystä sekä tiedotteissa käytetyt sanamuodot menevät viraston arvion mukaan pidemmälle kuin mitä voidaan pitää toimialajärjestölle sallittuna tiedottamisena. Kilpailuviraston arvion mukaan Hiusyrittäjien antamat ohjeet eivät ole kannustaneet yrittäjiä itsenäiseen palkkionmäärittelyyn ja oman kustannusrakenteensa arvioimiseen, vaan ovat olleet omiaan yhdenmukaistamaan palveluhintoihin tehtävien korotusten suhteellista määrää ja ajankohtaa.
107. Näiden seikkojen perusteella virasto katsoo EY-tuomioistuimen ja komission oikeuskäytännön mukaisesti, että tällaisten hintasuositusten laatiminen ja levittäminen on niiden oikeudellisesta muodosta riippumatta ilmentymä Hiusyrittäjien vakaasta tarkoituksesta sovittaa yhteen jäsentensä toiminta kyseisillä markkinoilla.⁹⁵ Tätä taustaa vasten Hiusyrittäjien antamien suositusten tarkoituksena on ollut kilpailun rajoittaminen.

6.3.2 Suositusten sitovuus

108. EY:n komission ratkaisemassa FENEX -tapauksessa toimialaliitto katsoi, että sen hinnoittelua koskevat suositukset eivät olleet sitovia ja, että kukin sen jäsenyritys saattoi suosituksesta riippumatta hinnoitella vapaasti myymänsä hyödykkeet. Lisäksi toimialaliitto vetosi siihen, että suosituksen piiriin kuuluneet yritykset edustivat vain pientä osaa markkinoista ja eivätkä läheskään kaikki yritykset olleet toimineet suosituksen mukaisesti markkinoilla.⁹⁶
109. Komissio katsoi, että näistä seikoista huolimatta toimialaliiton hinnoittelua koskeva suositus antoi keskenään kilpaileville yrityksille mahdollisuuden ennustaa suhteellisen varmasti, minkälainen yhtiöiden hintapolitiikka ja markkinakäyttäytyminen tulisi jatkossa olemaan. Komissio totesi hinnoittelua koskevan suosituksen 81 artiklan vastaiseksi.⁹⁷
110. Sillä, että kaikki suosituksen kohteena olevat yritykset eivät lopulta ole noudattaneet suositushintoja, ei ole ollut myöskään EY:n tuomioistuimen tapauskäytännössä ratkaisevaa painoarvoa, mikäli suosituksen perusteella on voitu muu-

⁹⁴ Komission päätös 24.6.2004 asiassa Belgian arkkitehtiliitto 2005/8/EY, kohta 89

⁹⁵ Komission päätös 05.06.1996 asiassa FENEX 96/438/EY, kohdat 32-41; EY:n tuomioistuimen päätös 27.01.1987 asiassa 45/85 Verband der Sachversicherer, kohdat 34-43

⁹⁶ Komission päätös 05.06.1996 asiassa FENEX 96/438/EY, kohdat 45, 47, 49, 70-74

⁹⁷ Komission päätös 05.06.1996 asiassa FENEX 96/438/EY, kohdat 45, 47, 49, 70-74

27.8.2007

toin suhteellisen varmasti ennustaa suosituksen kohteena olevien yritysten tuleva, suosituksen jälkeinen markkinakäyttäytyminen.⁹⁸

111. Kilpailuvirasto katsoo Hiusyrittäjien jäsen- ja lehdistötiedotteiden sisältäneen vuosina 2000-2006 suositukset korottaa palveluhintoja jokaisena vuonna erikseen määritellyllä prosentilla tai prosenttihaarukalla. Viraston arvion mukaan kyse ei ole ollut jäsenyrittäjiä sitovista suosituksista. Tällä ei kuitenkaan ole ratkaisevaa merkitystä, sillä suositus on poistanut normaaliin kilpailutilanteeseen kuuluvaa epävarmuutta ja antanut keskenään kilpaileville parturi-kampaamoille mahdollisuuden ennustaa muiden yritysten käyttäytymistä suosituksen jälkeen kyseisillä markkinoilla.

6.3.3 Suositusten kohderyhmä

112. EY-tuomioistuin on pitänyt yhtenä arviointiin vaikuttavana tekijänä sitä, miten merkittävään osaan kyseisillä markkinoilla toimivista yrityksistä suositus kohdistuu. Mitä suurempi yhteenlaskettu markkinaosuus suosituksen kohteena olevilla yrityksillä on, sitä todennäköisemmin suositus vaikuttaa kilpailuun relevanteilla markkinoilla.⁹⁹
113. FENEX-tapauksessa komissio katsoi, että suositushintojen pitkäaikaisella jakamisella on väistämättä ollut vaikutusta liiton jäsenten toimintaan, vaikka ne eivät olisikaan soveltaneet suositushintoja täsmällisesti, ja toisaalta liittoon kuulumattomien yritysten osalta ne ovat antaneet mahdollisuuden ennustaa suhteellisen varmasti minkälaista hinnoittelupolitiikkaa kilpailijat tulevat noudattamaan.¹⁰⁰ FENEXin jäsenten markkinaosuus oli tapahtuma-aikaan vain noin 11%.¹⁰¹
114. Hiusyrittäjien arvion mukaan hieman alle 20% kampaamoyrittäjistä on järjestäytyneitä. Vuoden 2005 lopussa yhdistyksellä oli jäseniä n. 1400 kpl, kun alalla toimivien yrittäjien määrä liikkuu noin kymmenessä tuhannessa. Hieman alle puolet Hiusyrittäjien jäsenistä on työnantajia. Suurin osa alalla toimivista työnantajista on järjestäytyneitä, itsenäisistä ammatinharjoittajista vain pieni osa. Suurin osa jäsenyrityksistä on pieniä, yksinyrittäjiä tai yhden palkatun työntekijän kampaamoja, mutta joukossa on myös suurempia yrityksiä. Kuitenkin vain yksi jäsenyrityksistä työllistää yli 100 henkeä. Hiusyrittäjien arvion mukaan on todennäköistä, että alan kokonaisliikevaihdosta yli 20% kertyy jäsenyrityksiltä.
115. Vuonna 2005 yritysjäsentiedotteita ovat saaneet 646 yritysjäsentä ja 621 ammatinharjoittajajäsentä, vuonna 2004 719 yritysjäsentä ja 520 ammatinharjoittajajä-

⁹⁸ Ensimmäisen asteen tuomioistuimen päätös 22.10.1997 asioissa T-213/95 ja T-18/96 Stichting Certificatie Kraanverhuutbedrijf (SCK) ja Federatie van Nederlandse Kraanbedrijven (FNK), kohta 164

⁹⁹ Yhteisöjen tuomioistuimen päätös 29.10.1980 asioissa 209-215/78 ja 218/78 Fedetab, kohta 89

¹⁰⁰ Komission päätös 05.06.1996 asiassa FENEX 96/438/EY, kohta 73

¹⁰¹ Komission päätös 05.06.1996 asiassa FENEX 96/438/EY, kohta 44

27.8.2007

sentä ja vuonna 2003 836 yritysjäsentä ja 337 ammatinharjoittajajäsentä. Vuosina 2000-2002 jäsenyysmuotoa ei voinut valita vaan kaikki olivat yritysjäseniä. Vuonna 2002 tiedotteet lähetettiin 1287 jäsenelle, vuonna 2001 1244 jäsenelle ja vuonna 2000 1390 jäsenelle.

116. Hiusyrittäjät lähettää lehdistötiedotteet Suomen Tietotoimistolle, UP-Uutispalveluun ja Sanoma Oy:n Startel Uutispalveluun. Lisäksi Hiusyrittäjät toimittaa lehdistötiedotteet erikseen Ylen, MTV3:n ja Nelosen televisio- ja radiouutisille (10 kpl), ruotsinkielisille lehdille (10kpl) sekä 139 toimittajalle tai toimitukselle, joista osa on päällekkäisiä muiden levityskanavien kanssa.
117. Viraston arvioi, että Hiusyrittäjien jäsenkunnan osuus alan kokonaisliikevaihdosta ylittää selvästi FENEXin jäsenten markkinaosuuden. Virasto katsoo myös, että hyvin laajalti levitetyillä ja sitä kautta julkisuudessa laajasti esillä olleilla lehdistötiedotteilla on hyvin todennäköisesti ollut vaikutusta myös Hiusyrittäjiin kuulumattomien kampaamoalan ammatinharjoittajien käsityksiin siitä, minkälaisia korotuksia palvelumaksuihin voisi olla mahdollista tehdä. Näin ollen Hiusyrittäjien menettely on kohdistunut merkittävään osaan markkinoista.

6.3.4 Kilpailunrajoituksen merkittävyys

118. Kilpailunrajoituslain (480/1992, muut. 318/2004) 4 §:ssä kielletään sellaiset elinkeinonharjoittajien väliset sopimukset, jotka merkittävästi estävät, rajoittavat tai vääristävät kilpailua. Säännös vastaa Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa. Kilpailuvirasto tulkitsee 4 §:n merkittävyyskriteeriä tuomioistuimen ja komission oikeuskäytännön mukaisesti ja käyttää tulkinta-apuna komission *de minimis*-tiedonantoa.¹⁰²
119. *De minimis*-tiedonannon¹⁰³ mukaan sopimus on vähämerkityksellinen, jos kilpailevat yritykset ovat tehneet sopimuksen ja sopijapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus ei ylitä 10 % millään sopimuksen vaikutusalaan kuuluvilla merkityksellisillä markkinoilla. Jos sopimus on vaikea luokitella joko kilpailevien yritysten väliseksi tai muiden kuin keskenään kilpailevien yritysten väliseksi, sovelletaan 10 %:n markkinaosuusrajaa. Vaikka yhteenlaskettu markkinaosuus olisi 10 % tai vähemmän, kilpailijoiden väliset vakavimmat rajoitukset, kuten myyntihintojen sopiminen, tuotannon ja myynnin rajoittaminen sekä markkinoiden ja asiakkaiden jakaminen, kuuluvat lähtökohtaisesti aina 81 artiklan 1 kohdan kiellon piiriin.
120. Ottaen huomioon, että Hiusyrittäjien tiedotteiden nimenomaisena tarkoituksena on ollut jäsentensä hinnankorotusten suhteellisen määrän ja niiden ajankohdan yhdenmukaistaminen, tiedotteet kuuluvat viraston arvion mukaan tällaisten

¹⁰² Kilpailuviraston suuntaviivat kilpailunrajoituslain 4 §:n merkittävyyskriteerin ja 12 §:n tulkinnasta

¹⁰³ Komission tiedonanto vähämerkityksisistä sopimuksista, jotka eivät Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla rajoita tuntuvasti kilpailua (*de minimis*-sopimukset) EYVL 2001/C 368/07

27.8.2007

vakavimpien rajoitusten joukkoon, joita *de minimis* –tiedonanto ei koske. Tästä huolimatta virasto on tarkastellut Hiusyrittäjien suosituksia myös merkittävyyskriteerin valossa.

121. FENEX-tapauksessa liiton edustajat korostivat, että yhteenliittymään kuului vain rajallinen määrä jäseniä ja tästä syystä suositusten vaikutus oli hyvin suppea (kuten edellä todettu, kyseisenä ajankohtana jäsenten markkinaosuus oli noin 11%). Komissio viittasi tältä osin yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöön¹⁰⁴ ja katsoi, että vaikka yhdistykseen kuului useita pieniä yrityksiä, kuului sen jäsenten joukkoon myös merkittävän kokoisia yrityksiä, jotka tarjoavat palvelujaan maailmanlaajuisesti ja joilla mahdollisesti on markkinajohtajan asema markkina-alueellaan. Komissio katsoi näin olleen, että ottaen huomioon yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön, kyseisen laaja-alaisen menettelyn tarkoituksena oli vaikuttaa markkinoihin merkittävällä tavalla ja se kuului 85 artiklan (nyk. 81 artiklan) 1 kohdan soveltamisalaan.¹⁰⁵
122. Kuten edellä on todettu, Suomen Hiusyrittäjien jäseniä on alle 20% Suomen parturi-kampaamoista mutta on todennäköistä, että alan kokonaisliikevaihdesta yli 20% kertyy jäsenyrityksiltä. Näin ollen *de minimis*-tiedonannon mukaiset markkinaosuusrajat ylittyvät selvästi ja menettely kuuluu Kilpailunrajoituslain 4 §:n soveltamisalan piiriin.
123. Virasto on arviossaan ottanut huomioon suositusten vaikutukset markkinoiden toimintaan kokonaisuutena. Vaikka valtaosa alalla toimivista yrittäjistä ei ole Suomen Hiusyrittäjien jäseniä, voidaan kuitenkin todeta, että kunkin yksittäisen ammatinharjoittajan järjestäytyneisyydestä riippumatta tällaisilla julkisuudessa laajasti esillä olleilla tiedotteilla on hyvin todennäköisesti ollut vaikutusta myös Hiusyrittäjiin kuulumattomien kampaamoalan ammatinharjoittajien käsityksiin siitä, minkälaisia korotuksia palvelumaksuihin voisi olla mahdollista tehdä ja milloin.
124. Virasto katsoo edellä jaksossa 6.3.1. tarkemmin esitellyistä syistä toimialajärjestyksessä tapahtuneen hintayhteistyön ja suosituksen luonteisten tiedotteiden laatimisen ja levittämisen ollen niiden oikeudellisesta muodosta riippumatta ilmentymä Hiusyrittäjien vakaasta tarkoituksesta sovittaa yhteen jäsentensä toiminta parturi-kampaamoalalla. Näillä perustein virasto katsoo, ettei Hiusyrittäjien antamaa suositusta palvelumaksuista voida pitää vähämerkityksellisenä.

¹⁰⁴ Yhteisöjen tuomioistuimen päätös 10.7.1980 asiassa 30/78 Distillers Company v komissio

¹⁰⁵ Komission päätös 05.06.1996 asiassa FENEX 96/438/EY, kohdat 65-70

27.8.2007

6.3.5 Arvio suositusten vaikutuksesta hinnoitteluun markkinoilla

125. EY:n komission horisontaalista yhteistyötä koskevan tiedonannon¹⁰⁶ ja vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kilpailuviranomaisen ei ole tarpeen esittää näyttöä menettelyn kilpailua rajoittavista vaikutuksista markkinoilla sellaisten vakavimpien kilpailunrajoitusten osalta, joiden tarkoituksena on kilpailun rajoittaminen.¹⁰⁷
126. Ottaen huomioon Hiusyrittäjien hintasuositusten antamisen kilpailua rajoittavan tarkoituksen, asiassa ei kilpailunrajoituslain (480/1992) 6 §:n tai kilpailunrajoituslain (480/1992, muut. 318/2004) 4 §:n rikkomuksen toteamiseksi ole tarpeen osoittaa kilpailulle aiheutuneita haitallisia vaikutuksia.
127. Edellä esitetystä huolimatta Kilpailuvirasto tuo Markkinaoikeudelle esiin arvion sen tiedossa olevista Hiusyrittäjien hintasuositusten vaikutuksista.
128. Parturi-kampaamoalan luonteesta johtuen yksiselitteistä näyttöä Hiusyrittäjien antamien suositusten vaikutuksesta palveluhintoihin on vaikea esittää. Tilastokeskus ei kerää sellaisia yleistä hintakehitystä kuvaavia tilastoja, joihin luotettavasti ja yksiselitteisesti voitaisiin verrata parturi-kampaamoalan hintakehitystä. Tilastokeskus ei myöskään kerää kustannusindeksiä parturi-kampaamoalalta.
129. Parturi-kampaamojen kustannuksista valtaosa koostuu palkkakustannuksista. Hiusyrittäjät on itse arvioinut, että noin kaksi kolmasosaa kustannuksista olisi sidoksissa palkkakustannuksiin.¹⁰⁸ Suuri osa alalla toimivista yrittäjistä on kuitenkin yksintekijöitä, jonka vuoksi täysin luotettavaa arviota palkkakustannusten osuudesta kustannuksista on vaikea esittää. Arvion antamista vaikeuttaa myös se, että osa parturi-kampaajista työskentelee tuntipalkan sijasta provisio-palkalla.
130. Kustannusten kehitykseen vaikuttavat palkkakustannusten lisäksi useat tekijät, joista merkittävimpinä toimitilavuokrat, sähkön hinta ja materiaalikustannukset. Näistä toimitilavuokrat on usein sidottu yleistä kustannuskehitystä kuvaavaan elinkustannusindeksiin.¹⁰⁹ Alalla toimivien yrittäjien vuokratason kehitys vaihtelee kuitenkin alueellisesti suuresti.
131. Myös muut kustannukset vaihtelevat niin alueellisesti kuin liikekohtaisesti. Tämän vuoksi yksiselitteistä näyttöä kustannusten vuosittaisesta noususta ei voida

¹⁰⁶ Komission tiedonanto, Suuntaviivat EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan soveltamisesta horisontaalista yhteistyötä koskeviin sopimuksiin, EYVL C 3, 6.1.2001.

¹⁰⁷ Esimerkiksi Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio 6.7.2000 T-62/98, Volkswagen AG v. komissio, kohta 178; Komission päätös 05.06.1996 asiassa FENEX 96/438/EY, kohta 71; EY:n tuomioistuimen päätös 27.01.1987 asiassa 45/85 Verband der Sachversicherer, kohdat 32, 39

¹⁰⁸ Liite 15, Hiusyrittäjien jäsentiedote 26.4.2004 ja Liite 27, Hiusyrittäjien jäsentiedote vuodelta 2004, ei päiväystä

¹⁰⁹ Elinkustannusindeksi on tuoreimmasta kuluttajahintaindeksistä laskettu pitkä aikasarja ja se kehittyy siten samalla tavalla kuin kuluttajahintaindeksi.

27.8.2007

esittää. Toisaalta samasta syystä Hiusyrittäjien suosittamat hinnankorotukset myös tarpeettomasti yleistävät kustannustekijöiden kehitystä.

132. Alla olevassa taulukossa on eritelty vuosittain neuvoteltavan työehtosopimuksen mukaiset palkankorotukset, Hiusyrittäjien antamat korotussuosituksukset sekä Tilastokeskuksen parturi-kampaamomaksuindeksiin perustuvat muutokset palveluhinnoissa. Parturi-kampaamoindeksi on osa kuluttajahintaindeksiä, joka kuvaa Suomessa asuvien kotitalouksien Suomesta ostamien tavaroiden ja palveluiden hintakehitystä. Parturi-kampaamoindeksin tarkastelussa otetaan huomioon parturimaksut, kampaamomaksut, hiusten värjäys ja raidoitus.¹¹⁰ Muutos palvelumaksuissa on ilmoitettu koko vuoden indeksin pistelukujen keskiarvon prosentuaalisena muutoksena edellisestä vuodesta.

Taulukko 1:

AJANKOHTA	Työehtosopimuksen mukainen palkankorotus	Hiusyrittäjien korotussuositus	Palveluhinnoissa tapahtunut muutos
2000	3,5 %	6,5-7,0 %	
2001	3,0 %	5,0-6,0 %	2,9 %
2002	2,8 %	4,0 %	1,8 %
2003	2,7 %	4,5 %	2,8 %
2004	2,4 %	2-2,5 %	4,0 %
2005	2,6 %	5,0-7,0 %	3,9 %
2006	2,3 %	2,9-5,0 %	3,0 %

133. Taulukosta 1 on nähtävissä, että Hiusyrittäjien antamien korotussuositusten vaikutus palveluhintoihin on vaihdellut vuosittain. Palveluhinnat ovat vuosia 2001-2002 lukuun ottamatta nousseet nopeammin kuin yleinen palkkakehitys alalla. Toisaalta toteutuneet hinnankorotukset eivät ole määrältään systemaattisesti noudattaneet Hiusyrittäjien antamia suosituksia.
134. Alla olevassa taulukossa on palveluhinnoissa tapahtuneiden muutosten lisäksi esitetty myös kuluttajahintaindeksin muutos vertailuajanjaksoina. Kuluttajahintaindeksiä käytetään yleisenä inflaation mittarina. Myös Hiusyrittäjät käyttäät ilmoituksensa mukaan kuluttajahintaindeksiä yhtenä lähteenä asettaessaan vuosittaiset hinnankorotussuosituksena. Taulukosta on nähtävissä, että palveluhinnat ovat nousseet nopeammin kuin yleistä kustannuskehitystä kuvaavaa kuluttajahintaindeksiä.

¹¹⁰ Vuosina 2000-2004 indeksissä otettiin huomioon parturimaksut, kampaamomaksut ja hiusten värjäys. Vuodesta 2005 lähtien myös hiusten raidoitus on otettu huomioon.

27.8.2007

Taulukko 2:

AJANKOHTA	Kuluttajahintaindeksin muutos ajanjaksolla elokuu-elokuu	Palveluhinnoissa tapahtunut muutos
2000	3,8 %	
2001	2,4 %	2,9 %
2002	1,4 %	1,8 %
2003	0,6 %	2,8 %
2004	0,4 %	4,0 %
2005	1,0 %	3,9 %
2006	1,9 %	3,0 %

135. Edellä olevien taulukoiden nojalla Kilpailuvirasto katsoo, että Hiusyrittäjien antamien suositusten ja alan toteutuneiden hinnanmuutosten voidaan nähdä ainakin joidenkin vuosien osalta olevan yhteydessä toisiinsa. Toisaalta Kilpailuvirasto katsoo, etteivät taulukot myöskään systemaattisesti osoita, ettei Hiusyrittäjien suosituksilla olisi ollut mitään vaikutusta toteutuneisiin korotuksiin.
136. Virasto katsoo, että liiton antamat korotussuositukset ovat joka tapauksessa olleet omiaan yhdenmukaistamaan hinnoittelua markkinoilla. Ne ovat myös poistaneet normaaliin liiketoimintaan kuuluvaa riskiä, kun elinkeinonharjoittajat ovat suhteellisen varmasti voineet ennustaa kilpailijoidensa hinnoittelupolitiikkaa.
137. Viraston arvion mukaan Hiusyrittäjien suosittamien korotusten suhteellisen määrän ja korotusajankohdan yhdenmukaistaminen on myös ollut omiaan heikentämään normaaliin kilpailutilanteeseen kuuluvaa kuluttajien mahdollisuutta välttää hinnankorotus vaihtamalla palveluntarjoajaa hintojen noustessa.
138. Hiusyrittäjien mukaan vertailu Tilastokeskuksen hintatietojen ja Hiusyrittäjien antamien tiedotteiden välillä osoittaa, että hinnoittelu parturi-kampaamoalan yrityksissä on vuosina 2000-2006 tapahtunut hyvin yrityskohtaisesti. Hiusyrittäjät on vastineessaan tuonut esiin, että hintahajonta hiuspalvelujen hinnoittelussa on laaja ja yrityskohtaiset erot hinnoittelussa ovat suuret. Hiusyrittäjien mukaan hintahajonta olisi vuosi vuodelta kasvanut suuremmaksi, jos alan yrittäjät olisivat käyttäneet hinnoittelussaan jäsen- ja lehdistötiedotteissa mainittuja korotussuosituksia.¹¹¹

¹¹¹ Liite 29, Hiusyrittäjien vastine, saapunut 20.6.2007

27.8.2007

139. Tilastokeskuksen parturi-kampaamojen liikevaihtoa kuvaavan tilaston mukaan alan liikevaihto oli vuonna 2005 noin 360 miljoonaa euroa. Vaikka yksiselitteistä näyttöä Hiusyrittäjien antamien hintasuositusten vaikutuksesta palveluhinnoissa tehtyihin korotuksiin on vaikea esittää, ei asiaa markkinoiden koko huomioon ottaen ole viraston arvion mukaan pidettävä taloudelliselta merkitykseltään vähäisenä.
140. Asiassa on myös otettava huomioon, että vaikka yksiselitteistä näyttöä hintasuositusten vaikutuksista hinnankorotuksiin ei ole, ei sitä ole kuitenkaan pidetty oikeuskäytännössä perusteena olla puuttumatta tämän tyyppisiin suosituksiin. FENEX –tapauksessa komissio katsoi, että kun toimialaliiton suosituksen ilmeisenä tarkoituksena on rajoittaa, estää tai vääristää kilpailua, suosituksen tosiasiallisten vaikutusten arvioiminen on tarpeetonta.”¹¹²
141. Myös Saksan vakuutusmarkkinoita koskevassa tapauksessa toimialaliiton suositus, sen oikeudellisesta luonteesta riippumatta, katsottiin liiton ilmaukseksi tahdosta sovittaa yhteen jäsentensä käyttäytyminen markkinoilla suosituksen mukaisesti, jolloin suosituksen tosiasiallisten vaikutusten arvioiminen ei ollut tarpeen.¹¹³

6.4 Rikkomuksen kesto

142. Kilpailuvirasto katsoo, että Hiusyrittäjien kilpailunrajoituslain vastainen toiminta alkoi 3.4.2000 Hiusyrittäjien jäsenyhdistysten puheenjohtajille osoitetulla tiedotteella. Hiusyrittäjät on antanut hintasuosituksen vuosittain sen jälkeen, viimeisimmän 31.5.2006. Kilpailuviraston tietojen mukaan Hiusyrittäjät ei ole antanut vastaavansisältöisiä tiedotteita vuonna 2007.
143. Kilpailuvirasto katsoo, että hintasuositusten antaminen on ollut Hiusyrittäjien vakiintunutta toimintaa koko tarkasteltavana olevan ajanjakson 2000-2006 ajan. Kuten edellä on selvitetty, menettelyn tarkoituksena oli keinotekoisesti vaikuttaa kilpailuun parturi-kampaamoalalla nostamalla hintatasoa ja yhdenmukaistamalla palveluhintoihin tehtävien korotusten ajankohdat. Hintasuositusten antamisesta on vastannut sama taho ja ne on toteutettu samalla tavoin ja samaan ajankohtaan joka vuosi.
144. Perustamissopimuksen 81 artiklan ja kilpailunrajoituslain 4 §:n rikkominen voi perustua paitsi yksittäiseen toimenpiteeseen, myös useiden toimenpiteiden kokonaisuuteen taikka jatkuvaan toimintaan riippumatta siitä, että tällaisen useiden toimenpiteiden kokonaisuuden tai jatkuvan toiminnan yhtä tai useampaa osa-aluetta voitaisiin pitää itsessään rikkomuksena. Vaikka yksittäiset kilpailusääntöjen vastaiset toimenpiteet olisivat sijoittuneet eri ajankohtiin ja olleet sisällöltään erilaisia, on oikeuskäytännössä rikkomukseen osallistuneiden tahojen

¹¹² Komission päätös 05.06.1996 asiassa FENEX 96/438/EY, kohta 71

¹¹³ EY:n tuomioistuimen päätös 27.01.1987 asiassa 45/85 Verband der Sachversicherer, kohdat 32, 39

27.8.2007

yhteistä ja jatkuvaa tavoitetta sekä yhdenmukaisia mekanismeja pidetty osoitukseksi siitä, että kyse on tosiasiallisesti yhdestä jatkuvasta rikkomuksesta.¹¹⁴

145. Arvioidessaan yhden jatkuvan rikkomuksen käsitettä tapauksessa Hercules ensimmäisen asteen tuomioistuimen katsoi, että rikkomukseen osallistuneiden yritysten ainoana taloudellisena tavoitteena oli ollut hintojen tavanomaisen kehityksen vääristäminen markkinoilla. Tuomioistuimen mukaan olisi tällöin ollut epämielikästä jakaa osiin jatkuvaa käyttäytymistä, jolla oli vain yksi tavoite, ja käsitellä sitä erillisten rikkomusten sarjana.¹¹⁵
146. Kilpailuvirasto katsoo edellä suositusten tarkoituksesta toteamaansa viitaten, että suositusten tavoitteena on ollut hinnankorotusten suhteellisen määrän ja niiden ajankohdan yhdenmukaistaminen johdonmukaisesti koko tarkasteltavana olevana ajanjaksona. Näin ollen virasto katsoo, että käsiteltävänä olevassa tapauksessa on kyse yhdestä ja jatkuvasta kilpailunrajoituslain (480/1992) 6 §:n ja kilpailunrajoituslain (480/1992, muut. 318/2004) 4 §:n vastaisesta rikkomuksesta.

6.5 Vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan

147. Kilpailunrajoituslain (480/1992, muut. 318/2004) 1 a §:ssä todetaan, että kun kilpailunrajoitus on omiaan vaikuttamaan Euroopan yhteisön jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, sovelletaan Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklan säännöksiä. EY-tuomioistuimen nykyisen oikeuskäytännön mukaan kilpailunrajoitus on omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, kun riittävällä todennäköisyydellä voidaan ennakoita, että kilpailunrajoituksella voi olla yhteismarkkinoiden kannalta merkityksellinen välitön tai välillinen, todellinen tai potentiaalinen vaikutus jäsenvaltioiden välisen kaupan rakenteeseen. Kaupan käsite on hyvin laaja ja se kattaa tavaroiden kaupan lisäksi myös muun taloudellisen toiminnan, kuten palvelut.
148. Tarkastelun kohteena olevan menettelyn soveltamisalaan kuuluvien tuotteiden tai palveluiden luonne on myös osoitus siitä, onko menettely omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Jos tuotteilla tai palveluilla on niiden luonteen vuoksi helppo käydä kauppaa rajojen yli tai jos ne ovat tärkeitä yrityksille, jotka haluavat päästä muiden jäsenvaltioiden markkinoille, yhteisön toimivalta on helpompi määrittää kuin tapauksissa, joissa muihin jäsenvaltioihin sijoitautuneiden toimittajien tarjoamien tuotteiden tai palvelujen kysyntä on nii-

¹¹⁴ Esimerkiksi Ensimmäisen asteen tuomioistuimen päätös 17.12.1991 asiassa T-7/89 Hercules v komissio, kohdat 263-264; Ensimmäisen asteen tuomioistuimen päätös 20.4.1999 yhdistetyissä asioissa T-305/94, T-306/94, T-307/94, T-313-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 ja T-335/94 PVC II, kohta 730; Ensimmäisen asteen tuomioistuimen päätös 24.10.1991 asiassa T-1/89 Rhône-Poulenc, kohdat 125-126;

¹¹⁵ Ensimmäisen asteen tuomioistuimen päätös 17.12.1991 asiassa T-7/89 Hercules v komissio, kohdat 263-264

27.8.2007

den luonteen vuoksi vähäistä ja jos tuotteilla tai palveluilla on vähäinen merkitys toiseen jäsenvaltioon sijoittautumisen näkökulmasta.¹¹⁶

149. Nyt arvioitavassa tapauksessa on kyse Suomessa tarjottavien parturi-kampaamopalvelujen markkinalla tapahtuneesta hintayhteistyöstä. Parturi-kampaamopalvelut ovat luonteeltaan paikallista toimintaa, eikä parturi-kampaamopalveluja tarjota yli Suomen rajojen. Ulkomaalaisten yritysten sijoittautuminen Suomeen tai kotimaisten yritysten sijoittautuminen Suomesta muihin EU-maihin on myös vähäistä. Asiassa ei myöskään ole selvinnyt mitään, minkä perusteella olisi syytä olettaa hintasuositusten vaikuttavan merkityksellisellä tavalla jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.
150. Näin ollen Kilpailuvirasto katsoo, ettei Hiusyrittäjien menettely ole ollut omiaan vaikuttamaan merkittävästi jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Kilpailuvirasto soveltaa tapaukseen yksinomaan kansallista kilpailunrajoituslakia.

6.6 Seuraamusmaksu

151. Kilpailunrajoituslain (480/1992, muut. 318/2004) 7 §:n mukaan elinkeinonharjoittajalle tai näiden yhteenliittymälle, joka rikkoo 4 tai 6 §:n tai EY:n perustamissopimuksen 81 tai 82 artiklan säännöksiä, määrätään seuraamusmaksu (kilpailunrikkomismaksu), jollei menettelyä ole pidettävä vähäisenä tai seuraamusmaksun määräämistä kilpailun turvaamisen kannalta muutoin pidetä perusteetomana.
152. Seuraamusmaksua määrättäessä on otettava huomioon kilpailunrajoituksen laatu ja laajuus sekä sen kestoaika. Maksu saa olla enintään 10 prosenttia kunkin kilpailunrajoitukseen osallistuvan elinkeinonharjoittajan tai näiden yhteenliittymän edellisen vuoden liikevaihdosta. Seuraamusmaksun määrää Kilpailuviraston esityksestä markkinaoikeus. Siltä osin, kuin rikkomus koskee ennen 1.5.2004 edeltävää ajanjaksoa, seuraamusmaksun suuruus määräytyy kilpailunrajoituslain (480/1992) 8 §:n perusteella.
153. Seuraamusmaksun määrääminen kielletyistä kilpailunrajoituksista on laissa omaksuttu pääsääntö. Tästä syystä Kilpailuvirasto voi jättää seuraamusmaksuesityksen tekemättä lähinnä tapauksissa, joissa on lain aikaisemman soveltamis käytännön perusteella ilmeisen selvää, ettei seuraamusmaksua tulisi määräämään.¹¹⁷
154. Kilpailuvirasto katsoo, että Hiusyrittäjien antamien hintasuositusten nimenomaisena tarkoituksena on ollut kilpailun rajoittaminen yhdenmukaistamalla

¹¹⁶ Yhteisöjen tuomioistuimen päätös 19.2.2002 asiassa C-309/99 Wouters, kohta 95; EY-tuomioistuimen päätös 21.1.1999, yhdistetyissä asioissa C-215/96 ja C-216/96 Bagnasco, kohta 51; Komission tiedonanto EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa tarkoitettua kauppaaan kohdistuvan vaikutuksen käsitettä koskevista suuntaviivoista, EYVL C 101/07, 27.4.2004, kohta 30

¹¹⁷ HE 243/1997 vp., s. 30

27.8.2007

palveluhintoihin tehtävien korotusten suhteellista määrää sekä korotusten ajankohtaa, jonka vuoksi menettelyä ei yleisestäävyyden näkökulmasta voida pitää vähäisenä eikä seuraamusmaksun määräämistä perusteettomana.

155. Kilpailuvirasto esittää, että Markkinaoikeus määräisi Hiusyrittäjille 33.000 euron suuruisen seuraamusmaksun, joka vastaa lähes 10 prosenttia yhdistyksen vuoden 2005 tilinpäätöksen mukaisista varsinaisesta toiminnasta kertyneistä tuotoista.
156. Kilpailunrajoituslain tarkoituksen toteuttamiseksi tulisi kilpailunrikkomuksesta määrättävän seuraamusmaksun määrän lähtökohtaisesti ylittää kilpailunrajoituksella mahdollisesti saavutettu hyöty. Kilpailunrikkomukseen syyllistyneen tahon ollessa yhdistys on kuitenkin vaarana, että kilpailunrajoituksen toteuttaminen on mahdollista ilman todellista uhkaa seuraamusmaksusta, sillä yhdistysten tuotot ovat tavanomaisesti vähäisiä ja kertyvät pääasiassa jäsenmaksuista.
157. Virasto on seuraamusmaksua määrätessään ottanut huomioon Hiusyrittäjien varsinaisen toiminnan tuottojen vähäisyyden suhteessa alan kokonaisliikevaihtoon sekä lähtökohdan, jonka mukaan seuraamusmaksun tulisi ylittää kilpailunrajoituksella saavutettu hyöty. Hiusyrittäjien varsinaisesta toiminnasta kertyneet tuotot olivat vuonna 2005 333.808 euroa Tilastokeskuksen liikevaihtotilaston vuoden 2005 mukaisen alan kokonaisliikevaihdon ollessa noin 360 miljoonaa euroa. Esiitetty seuraamusmaksu 33.000 euroa on lähes kilpailunrajoituslain 7 §:n mukainen suurin mahdollinen, mutta vastaa silti vain noin 0,01 prosenttia alan yhden vuoden kokonaisliikevaihdosta.
158. Vaikka viraston käytössä ei ole yksiselitteistä näyttöä Hiusyrittäjien antamien suositusten vaikutuksesta palveluhintoihin, virasto toteaa kuitenkin esimerkiksi, että jo puolen prosentin korottava vaikutus palveluhintoihin yhtenä tarkastelun kohteena olleena vuotena merkitsisi vajaata kahta miljoonaa euroa kuluttajien tappioksi ja samalla tulonsiirtoa kuluttajilta parturi-kampaamoille.
159. Kilpailunrajoituslain soveltamiskäytännössä kilpailurikkomuksesta vastuullisena on rikkomuksen toimeenpanneen elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän lisäksi voitu pitää rikkomukseen aktiivisesti osallistuneita yrityksiä.¹¹⁸ Niin ikään EY-oikeuskäytännössä on noudatettu vastaavaa periaatetta.¹¹⁹
160. Hiusyrittäjien hallitus on valtuuttanut Hiusyrittäjien toimiston henkilökunnan vastaamaan järjestön tiedotuksesta.¹²⁰ Kilpailuvirasto katsoo kuitenkin, ettei sen hallussa olevan näytön perusteella voida riittävän luotettavasti yksilöitä Hiusy-

¹¹⁸ Esim. Kilpailuneuvoston Finnrap-päätös, 6.6.1997, dnro 21/359/95; KHO:n Kuopion taksiautoilijoita koskeva päätös, 14.9.2004, Dnrot 325 ja 389/2/03

¹¹⁹ Komission päätös 26.10.1999 asiassa Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied (FRG) ja Technische Unie (TU), 2000/117/EY, vahvistettu ensimmäisen asteen tuomioistuimen tuomiolla 16.12.2003 yhdiste-tyissä asioissa T-5/00 ja T-6/00.

¹²⁰ Elinkeinoharjoittajien yhteenliittymän päätöstä on tarkemmin käsitelty edellä kappaleessa 6.2.

27.8.2007

rittäjien menettelystä mahdollisesti vastuussa olleita yksittäisiä elinkeinonharjoittajia. Virasto ei näin ollen tässä tapauksessa esitä seuraamusmaksua Hiusyrittäjien hallituksen jäsenille.

7 SOVELLETUT SÄÄNNÖKSET

161. Kilpailunrajoituslaki (480/1992, muutossäännös 318/2004) 1 a §, 4 §, 5 § ja 7 §
162. Kilpailunrajoituslaki (480/1992 ennen 1.5.2004) 6 § ja 8 §

Ylijohtaja

Juhani Jokinen

Erikoistutkija

Sanna Syrjälä

Tiedoksi

Suomen Hiusyrittäjät ry

27.8.2007

LIITTEET

- Liite 1 Suomen Hiusyrittäjät ry:n säännöt
Liite 2 Suomen Hiusyrittäjät ry:n tuloslaskelma ja tase 1.1.-31.12.2005
Liite 3 Kilpailuviraston päätös 5.10.1989, Dnro 31/281/89
Liite 4 Hiusyrittäjien hallituksen työjärjestys vuodelta 2003
Liite 5 Hiusyrittäjien tiedote yritysjäsenille 15.5.2006
Liite 6 Hiusyrittäjien lehdistötiedote 31.5.2006
Liite 7 Työvaliokunnan pöytäkirja (3.5.2005) N:O 1/TYÖVLK, laadittu 8.6.2005
Liite 8 Hiusyrittäjien ammatinharjoittajatiedote 3.5.2005
Liite 9 Hiusyrittäjien yritysjäsentiedote 2005, ei päiväystä
Liite 10 Hiusyrittäjien lehdistötiedote 30.5.2005
Liite 11 Työvaliokunnan pöytäkirja (20.4.2004) N:O 2/TYÖVLK, laadittu 29.4.2004
Liite 12 Työvaliokunnan kokous 20.4.2004, liite n:o 4
Liite 13 Hallituksen pöytäkirja (7.6.2004) N:O 1/HALL, laadittu 24.6.2004
Liite 14 Hiusyrittäjien ammatinharjoittajajäsentiedote 23.4.2004
Liite 15 Hiusyrittäjien lehdistötiedote 26.4.2004
Liite 16 Hiusyrittäjien jäsentiedote 17.4.2003
Liite 17 Hiusyrittäjien lehdistötiedote 28.4.2003
Liite 18 Hallituksen pöytäkirja (8.4.2002) N:O 2/HALL, laadittu 3.5.2002
Liite 19 Hiusyrittäjien jäsentiedote 3.4.2002
Liite 20 Hiusyrittäjien lehdistötiedote 29.4.2002
Liite 21 Finland Frisörföretagare rf pressmeddelande 24.5.2002
Liite 22 Hiusyrittäjien jäsentiedote 2001, ei päiväystä¹²¹
Liite 23 Hiusyrittäjien lehdistötiedote 30.4.2001
Liite 24 Hiusyrittäjien tiedote jäsenyhdistysten puheenjohtajille 3.4.2000
Liite 25 Hiusyrittäjien pikatiedote jäsenille 18.4.2000
Liite 26 Hallituksen pöytäkirja (21.5.2006) N:O 1/HALL, laadittu 5.6.2006
Liite 27 Hiusyrittäjien jäsentiedote vuodelta 2004, ei päiväystä
Liite 28 Tilastokeskuksen liikevaihtotilasto toimialoitain 2001-2005
Liite 29 Hiusyrittäjien vastine, saapunut 20.6.2007

¹²¹ Tiedotteen ensimmäinen sivu tai kaksi ensimmäistä sivua puuttuvat, eikä tiedotteessa ole näkyvissä päiväystä. Tiedotteen alareunassa on kuitenkin tunnistetieto 'Suomen Hiusyrittäjät ry, 2001'.